

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Технології викладання історичних дисциплін у ЗЗСО

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КУРСУ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ**

**Другого рівня вищої освіти
за спеціальністю № 014 «Середня освіта (Історія)»
галузі знань № 01 Освіта**

Чернівці - 2024

УДК 373.5.016:93/94](072)

Т384

Друкується за рішенням кафедри історії України
(протокол № 4 від 6 листопада 2024 р.),
Методичної ради факультету історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 4 від 11 листопада 2024 р.)

Рецензенти:

Людмила Стрільчук – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри
всесвітньої історії та філософії Волинського національного університету імені
Лесі Українки

Володимир Великочий – доктор історичних наук, професор, директор Інституту
туризму Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Технології викладання історичних дисциплін у ЗЗСО. Методичні
Т384 рекомендації до курсу. Для здобувачів другого рівня вищої освіти за
спеціальністю № 014 «Середня освіта (Історія)» галузі знань № 01 Освіта
/ Укладачі: к.і.н., доцент Ганна Скорейко, к.і.н., асистент Назарій Христан.
Чернівці, 2024. 72 с.

Методичні рекомендації розроблені на основі навчального плану факультету історії,
політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені
Юрія Федьковича і призначені для студентів денної та заочної форми навчання
освітньо-професійної програми напряму підготовки фахівців 032 Історія та археологія
та освітньо-професійної програми спеціальності 014 Середня освіта (Історія) галузі
знань № 01 Освіта.

У посібнику подані загальні відомості про навчальний курс «Технології викладання
історичних дисциплін у ЗЗСО», вимоги до виконання та захисту наукових робіт,
поради та ідеї реалізації технологій викладання історичних дисциплін.

УДК 373.5.016:93/94](072)

ЗМІСТ

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ «Технології викладання історичних дисциплін у ЗЗСО».....	4
2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	10
3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	11
4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	28
5. САМОСТІЙНА РОБОТА.....	31
6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ.....	32
7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	38
8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ.....	39
9. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	44
10.ЛІТЕРАТУРА.....	47
11.БАНК ІДЕЙ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ.....	54

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ

«Технології викладання історичних дисциплін у ЗЗСО»

- Сприяння розумінню суті технологій у світовій педагогіці, яка виникла з метою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та комп'ютерних засобів у навчальному процесі, але зрештою набули в сучасних умовах широкого спектру методів, прийомів та інструментів, що застосовуються для модернізації змісту та форм навчання, підвищення якості освіти.
- Оволодіння однією з ключових особливостей технології в педагогіці – активною взаємодією між учнями, вчителями та навчальним матеріалом.
- Формування знань здобувачів освіти про особливості та напрями розвитку ІКТ та комп'ютерних технологій, які створюють можливості для інтерактивного навчання, де учні можуть брати активну участь у процесі, вирішувати завдання, взаємодіяти з вчителем та іншими учнями.
- Набуття і вдосконалення компетентностей активного навчання, сприяння залученню до навчання, розвитку творчих здібностей, критичного мислення та інших важливих навичок.
- Забезпечення набуття теоретичних знань та практичних вмінь, що становлять основу професійної підготовки майбутнього вчителя історії, викладача/науковця;
- Проведення самостійного наукового дослідження та практичного використання інноваційних педагогічних технологій в сфері викладання історичних дисциплін, особливо в контексті індивідуалізації навчання, адаптації навчального матеріалу до потреб та можливостей кожного окремого учня;
- Освоєння методів та методологічних підходів, що дають можливість значно глибше вивчати історичні процеси на основі різножанрових джерел;
- Сприяння вивченню нових підходів до глибокого і всебічного аналізу історичних матеріалів як основи наукового критичного осмислення історичного процесу та використання набутих знань та методик аналізу у процесі викладання історії;
- Сформувати компетентності в галузі використання можливостей комунікативних навичок в освітній діяльності.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні набути таких компетенцій:

6 – Програмні компетентності		
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні задачі або проблеми в галузі освіти, що передбачає здійснення інновацій та/або проведення педагогічних досліджень і характеризується невизначеністю умов.	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
	ЗК 2	Здатність використовувати цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.
	ЗК3	Здатність планувати та управляти освітньою діяльністю, забезпечувати та оцінювати якість виконуваних робіт
	ЗК4	Здатність виявляти та вирішувати проблеми у сфері професійної діяльності, бути критичним і самокритичним
	ЗК5	Здатність генерувати нові ідеї (креативність) та приймати обґрунтовані рішення
	ЗК6	Здатність розробляти та презентувати освітні проекти, управляти ними та мотивувати виконавців на досягнення спільної мети.
	ЗК7	Здатність здійснювати науково-педагогічні дослідження, прогнозувати та презентувати їх результати
Фахові компетентності	ФК 1	Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності
	ФК 2	Здатність добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів

	ФК 3	Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності
	ФК 4	Здатність використовувати інновації у професійній діяльності
	ФК 5	Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати потреби, перспективи та наявні ресурси для професійного розвитку впродовж життя
	ФК 6	Здатність до моделювання змісту навчання, формування в учнів ключових компетентностей та здійснення інтегрованого навчання
	ФК 7	Здатність використовувати ефективні шляхи мотивації учнів до саморозвитку, спрямовувати їх на прогрес і формувати у них обґрунтовану позитивну самооцінку
	ФК 8	Здатність до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу
	ФК 9	Здатність визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя, взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки
	ФК 10	Здатність формувати в учнів культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у власній професійній діяльності.
	ФК 11	Здатність забезпечувати функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища.
Предметні компетентності	ПК 1	Знати закони наукового, соціального і професійного мислення, володіння комплексним, інтеграційним, історичним, динамічним, ситуаційним, системним підходами до наукового аналізу, здатність практично послуговуватись методами історичного дослідження

ПК 2	Вміти визначати та застосовувати теоретичні поняття, положення, концепції для аналізу й пояснень історичних фактів, явищ, процесів, використовувати комплекс наукових дефініцій для вирішення науково-практичних завдань.
ПК 3	Знати та розуміти наукові основи певної тематичної області, методології дослідження історичного процесу у національному, європейському та світовому контекстах
ПК 4	Оволодіння основними історичними концепціями, поняттями, судженнями; здатність критично оцінювати результати наукових досліджень, висувати гіпотези, вибудовувати моделі процесів і явищ української та всесвітньої історії
ПК 5	Здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учасника освітнього процесу, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів
ПК 6	Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності
ПК 7	Прагнення до саморозвитку та самовдосконалення у науково-педагогічній діяльності, обізнаність у власних силах, здатність до рефлексії та самоаналізу
ПК 8	Виявляти знання та розуміння наукових основ певної тематичної області, методології дослідження історичного процесу у національному, європейському та світовому контекстах та вміти моделювати їх у зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання
ПК 9	Здатність до соціальної комунікації; розуміння та сприйняття принципів толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки, здатність попереджувати та вирішувати конфлікти

7 – Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН 1	Застосовувати наукову критику до аналізу поглядів дослідників минулого, робити власні узагальнення щодо теоретичного і методичного рівня наукових праць з історії.
ПРН 2	Знати і розуміти зміст основних напрямів і шкіл сучасної історичної науки, головних проблем у розвитку історіографії, основні аспекти теоретико-методологічного дискурсу усно історичних досліджень у просторі конструювання минулого
ПРН 3	Характеризувати існуючі парадигми історії української державності, її обумовленість та соціодинаміку на тлі світових державотворчих процесів.
ПРН 5	Орієнтуватися в міжнародному політичному житті, геополітичній обстановці, аналізувати суспільні явища й узагальнювати політичний досвід
ПРН 6	Здійснювати різні види планування освітнього процесу на різних етапах залежно від поставленої мети, індивідуальних особливостей учнів, особливостей діяльності закладу освіти
ПРН 7	Застосовувати для забезпечення суб'єкт-суб'єктного підходу в педагогічній діяльності навички координації та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності учнів, підтримування їх прагнення до саморозвитку, розкриття їх здібностей і пізнавальних можливостей.
ПРН 8	Критично оцінювати достовірність, надійність інформаційних джерел, вплив інформації на свідомість і розвиток всіх учасників освітнього процесу, на прийняття рішень
ПРН 9	Використовувати безпечне освітнє електронне (цифрове) освітнє середовище для організації та управління освітнім процесом (у тому числі під час дистанційного навчання), організації групової взаємодії, зворотного зв'язку, спільного створення електронних (цифрових) освітніх ресурсів

ПРН10	Визначати оптимальні зміст і форми професійного розвитку, критерії результативності власного навчання, працювати над саморозвитком та самовдосконаленням, активно долучатися до діяльності професійних спільнот
ПРН11	Застосовувати в педагогічній діяльності наукові методи пізнання, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати та інтерпретувати результати, створювати моделі та вивчати їхню дієвість
ПРН12	Здатність до соціальної взаємодії, займати активну громадянську позицію та робити усвідомлений вибір в умовах сучасного політичного плюралізму.
ПРН13	Здатність до практичного застосування нових ідей, пропозицій, освітніх практик з метою цілеспрямованого вдосконалення, безперервного і самоорганізованого навчання.
ПРН14	Здатність до співпраці та інтеграції в прагненні до мети спільно з іншими людьми, відомствами, організаціями, активної участі у командній роботі, безвідносно до фонових знань та бачень визначених завдань

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 6	за спеціальністю № 014 «Середня освіта (Історія)»	Обов'язковий компонент ОП	
	галузі знань № 01 Освіта		
Модуль 2	Спеціальність: Середня освіта (Історія)	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва)		5-й	5-й
Загальна кількість годин – 180		Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 45 самостійної роботи студента – 135		11-й	11-й
	Лекції		
	30 год.	6 год.	
	Практичні, семінарські		
	15	-	
	Лабораторні		
	-	-	
	Самостійна робота		
135 год.	174 год.		
Індивідуальні завдання:			
Вид контролю: іспит			

Програма складена на основі освітньо-професійної програми (ОПП) «Середня освіта (Історія)»

Другого рівня вищої освіти

за спеціальністю № 014 «Середня освіта (Історія)»

галузі знань № 01 Освіта

Предметом вивчення навчальної дисципліни є підготовка студентів до дослідницької та викладацької діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: Історія України, Всесвітня історія, Філософія, Культурологія, Антропологія, Економіка, Політологія, Соціологія, Педагогіка, Психологія.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Вступ. Сучасна освітня ситуація, ефективність навчання і роль педагогічних технологій.

Виклики сучасного суспільства. Необхідність модернізації історичної освіти, її змісту та форми. Мета сучасної шкільної історичної освіти та шляхи її реалізації.

Суть персоналізованого історичного навчання, його принципів та методів реалізації в сучасних умовах. Завдання сучасної шкільної історичної освіти. Проблема модернізації сучасної шкільної історичної освіти як складовою частиною загальної освіти кожного громадянина. Необхідні компоненти модернізації: розвиток критичного мислення учнів, вміння аналізувати та оцінювати інформацію, знаходити аргументи, формулювати висновки; нестача актуальних методик викладання історії; необхідність змінювати зміст історичної освіти, щоб вона відображала сучасні реалії та виклики; необхідність враховувати інтереси та потреби різних груп учнів, зокрема учнів з різними культурними та мовними фонами. Сучасні події та проблеми глобалізації актуалізують врахування історичної та культурної специфіки різних регіонів та національностей. Учні повинні мати можливість ознайомитись з історією свого народу та культури, а також з історією інших країн та народів. Потреба у формуванні в учнів міжкультурної компетентності.

Формування орієнтації на досягнення метапредметних результатів, які включають розвиток здатності учнів вирішувати різні проблеми у різних сферах життєдіяльності, а не лише в навчальній сфері – одна із пріоритетних цілей програми модернізації історичної освіти.

Історична освіта у XXI столітті передбачає не тільки передачу знань, але й розвиток ключових навичок і якостей, необхідних для життя у сучасному світі: критичне мислення, ініціативність, комунікативність, творчість, цифрова грамотність тощо.

Тема 2. Основні підходи до формування історичної компетентності сучасних учнів.

Історична компетентність учнів як комплексний показник рівня навчальних досягнень з історії. Визначальний фактор: загальна здатність пізнавати, осмислювати та оцінювати минуле України та світу, соціальний й моральний досвід минулих поколінь, що базується на знаннях, досвіді, ціннісних орієнтирах, здібностях, набутих завдяки навчанню шкільного предмета історії.

Такими компетентностями є: хронологічна – передбачає орієнтування в історичному часі; просторова – передбачає вміння орієнтування в історичному просторі; інформаційна – передбачає вміння працювати з джерелами історичної інформації, інтерпретувати зміст джерел, виявляти різні точки зору, критично аналізувати; логічна – передбачає вміння визначати і застосовувати теоретичні поняття, положення, концепції для аналізу й пояснень історичних фактів, явищ,

процесів; аксіологічна – передбачає вміння формулювати оцінки і версії історичних подій відповідно до загальнолюдських цінностей певного часу та певної групи людей.

Значення знаннєвого компонента: у формуванні просторової компетентності включає: уявлення і поняття про історичний простір, зв'язок між географічним положенням, природними умовами і способом життя людини, особливостями протікання суспільних процесів, про геополітичні чинники суспільних процесів, історичну карту і способи її використання для аналізу історичного процесу; у формуванні інформаційної компетентності : це уявлення і поняття про типи історичних джерел, їх особливості, способи їх пошуку, аналізу та інтерпретації, співставлення і аргументованої критики джерел, відокремлення думок від фактів, способи систематизації інформації; у формуванні логічної компетентності: уявлення і поняття про історичний факт, поняття, зв'язки, тенденції і процеси в історії, способи застосування понять, способи викладу емпіричного і теоретичного матеріалу; мисленнєві операції на історичному матеріалі (аналіз, синтез тощо); способи усного і письмового викладу історичного матеріалу; у формуванні аксіологічної компетентності : уявлення і поняття про загальнолюдські цінності, способи оцінки в історії, способи визначення та аргументування власної позиції.

Принцип поєднання складових компетентності (знань, умінь і навичок) та їх компонентів. Еволюція шляхом від знань до вмінь і навичок через призму категорій історичної хронології, термінології, персоналістики, географії, джерелознавства та культурології.

Тема 3. Нормативна та законодавча база сучасної шкільної освіти.

Національна програма «Освіта» (Україна XXI) як правова база розвитку сучасної освіти.

Нормативна та законодавча база сучасної української шкільної освіти включає ряд законів, постанов та нормативних документів, які регулюють освітній процес у країні. Основні закони та документи, що визначають основні засади та принципи української шкільної освіти, включають:

1. Конституція України: Встановлює основні принципи освіти, зокрема право на отримання якісної освіти, право на свободу вибору освіти, недискримінацію у доступі до освіти тощо.
2. Закон України «Про освіту»: Визначає загальні засади освітньої системи України, структуру та зміст освіти, принципи організації навчального процесу, права та обов'язки учнів, вчителів та батьків, механізми контролю якості освіти та інші важливі аспекти.
3. Концепція розвитку освіти в Україні: Визначає стратегічні цілі та пріоритети розвитку освіти, зокрема в контексті інтеграції до європейського освітнього простору, реформування навчальних програм, підвищення якості освіти тощо.
4. Накази та постанови Міністерства освіти і науки України: Ці документи визначають конкретні вимоги та стандарти щодо організації навчального процесу, встановлюють вимоги до змісту навчання, оцінювання, підготовки та

підвищення кваліфікації вчителів, надають рекомендації щодо впровадження нових підходів та інноваційних методів у навчання тощо.

Сучасні нормативні документи, що врегульовують питання викладання курсу громадянської та історичної освітньої галузі: Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти», «Концепція Нової Української школи». Особливо важливий розгляд Додатку 17-18 Державного стандарту, де описано компетентнісний потенціал громадянської та історичної освітньої галузі та перелік базових знань учнів.

Тема 4. Виникнення і розвиток сучасних технологій навчання в середній школі.

Виникнення та еволюція технології у світовій педагогіці з метою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та комп'ютерних засобів у навчальному процесі. Суть поняття. Педагогічна технологія як науково обґрунтована педагогічна система, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, націлених на розв'язання проміжних цілей, наперед визначений кінцевий результат.

Поняття авторської педагогічної технології. Способи педагогічного розв'язання проблеми людини та її ставлення до суспільства, природи, культури й пізнання у формі авторських шкіл: «Педагогіка М. Монтесорі», «Технологія вільної праці» С. Френе, «Вальдорфська педагогіка» Р. Штайнера, «Дім сиріт» Я. Корчака, «Гуманістична педагогіка» В. Сухомлинського, середовищний підхід А. А. Захаренка, «Школа-родина» Великосорочинської школи-інтернату.

Педагогічна технологія як змістовна техніка реалізації навчально-виховного процесу, яка слугує для реалізації стратегії освіти у навчально-виховному процесі шляхом впровадження моделей освіти.

Педагогічна технологія в загальнопедагогічному розумінні: діяльність учителя і учнів, структура навчального процесу, форми організації навчання і виховання, методи і засоби навчання і виховання. Охоплення широкого спектру методів, прийомів та інструментів, що застосовуються для покращення навчання та підвищення якості освіти.

Освітні технології відбивають загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору. Їх призначення – прогнозування розвитку освіти, її конкретне проектування і планування, передбачення результатів, а також визначення відповідним освітнім стандартам. Прикладами освітніх технологій можуть бути концепції освіти, освітні закони, освітні системи. На сучасному етапі – це гуманістична концепція освіти.

Активна взаємодія між учнями, вчителями та навчальним матеріалом як одна з ключових особливостей технології в сучасній педагогіці. ІКТ та комп'ютерні технології створюють можливості для інтерактивного навчання, де учні можуть брати активну участь у процесі, вирішувати завдання, взаємодіяти з

вчителем та іншими учнями. Сприяння залученню до навчання, розвитку творчих здібностей, критичного мислення та інших важливих навичок.

Технології та індивідуалізація навчання. Педагогічні технології на основі особистісної орієнтації педагогічного процесу

Тема 5. Когнітивний та гуманістичний підходи до організації навчання на уроках історії.

Актуальність використання гуманістичного та особистісно-орієнтованого підходів до навчально-виховного процесу в школі. Гуманізація освіти і основні смисли у підходах до викладання історії. Шляхи гуманізації історичної освіти. Особистісно-орієнтоване навчання історії.

Засади гуманістичних теорій особистості та їх використання в шкільній історичній освіті. Карл Роджерс та його ідеї щодо самооцінки, уявлення людини про себе, «Я- концепція», яка породжується у взаємодії з іншими людьми. Вироблення стійкості до конфліктів та дилем, які супроводжують формування самооцінки, що не збігається з оцінкою людини навколишніми. Використання історичного матеріалу для формування самосвідомості та самооцінки школярів. Врахування тенденції до самоактуалізації і створення умов на уроках історії для реалізації прагнення школярів до росту, розвитку, самостійності, самовираження, активізації всіх можливостей свого організму.

Ідеї Гордона В. Оллпорта щодо особистості як відкритої системи: розвиток особистості здійснюється у взаємозв'язку з іншими людьми. Особистість як динамічна організація особливих мотиваційних систем, звичок, установок і особистісних рис індивіда, які визначають унікальність його взаємодії з середовищем, передусім соціальним. Необхідність людини весь час встановлювати нові стосунки і розвивати наявні. Постійний розвиток особистості є основною формою її існування. Соціальні відносини конституюють особистість, «відв'язуючи» її від біологічних потреб.

Актуалізація когнітивної теорії особистості в сучасній системі навчання історії слідує з розуміння людини як «розуміючої, аналізуючої», оскільки людина перебуває у світі інформації, яку треба зрозуміти, оцінити, використати. Використання уроків історії для трьохкомпонентної оцінки вчинків людини: 1) саму дію, 2) думки, 3) відчуття, які вона переживає, виконуючи певні дії.

Використання когнітивного підходу на уроках історії та його особливості: активна участь учнів, високий рівень мислення, побудова схем та моделей, контекстне мислення, розвиток метакогнітивних навичок.

Роль когнітивного підходу на уроках історії у розвитку критичного мислення, розуміння та аналітичних здібностей, а також покращувати їхню здатність до самостійного конструювання знань про минуле.

Когнітивні підходи формують здатність школярів ширше оцінювати ситуацію, обставини, чинники, що впливають на вибір, здійснення вчинку та, особливо, бачення самого вчинку як джерела інформації, що дозволяє формулювати чи змінювати думку про себе або про інших.

Вміння аналізувати потенційні сили, які сприяють актуалізації або перешкоджають реалізації намірів, планів, відносин людини. Розуміння, що суб'єктивна інтерпретація ситуацій – це більш істинний чинник ухвалення рішення, ніж «об'єктивне значення» цих ситуацій. Різні люди по-різному «бачать», інтерпретують ситуації, в яких вони діють. Існує внутрішня мінливість особистих актуалізованих у конкретних ситуаціях схем інтерпретації, що є причиною неточного прогнозу людьми своєї власної майбутньої поведінки.

Тема 6. Технології інформаційного навчання на уроках історії в школі.

Інформатизація освіти як одна з найважливіших складових державної програми розбудови інформаційного суспільства на основі впровадження сучасних новітніх інформаційних технологій в Україні. Виклик інформатизації для оновлення й реформування систем освіти, її ідеалів, цілей, змісту, методів, технологій. Якщо до епохи інформаційної революції наука була зорієнтована на збільшення та накопичення знань, то сьогодні вона значною мірою зосереджується на способах оволодіння накопиченим, визнаючи при цьому глобальну роль інформаційних технологій для свого подальшого розвитку. Усвідомлення природи знань, адекватних радикальній зміні за останні десятиліття інноваційним умовам, місця і ролі нових технологій в освітньому процесі.

Стан інформатизації освіти визначається рядом пріоритетних напрямів державної політики, що в тій чи іншій мірі реалізуються на сьогоднішній день, але відправна позиція – підключення навчальних закладів до єдиної цифрової мережі з подальшим виходом в Інтернет.

Проблема розробки та впровадження комп'ютерно-інформаційних, включаючи мультимедійні технології навчання на уроках історії, включає декілька аспектів:

1. Доступність технічних засобів: Для ефективного використання комп'ютерно-інформаційних технологій потрібні відповідні технічні засоби, такі як комп'ютери, проектори, електронні дошки тощо. Однак, не всі навчальні заклади мають необхідне обладнання та доступ до інтернету. Брак інфраструктури може стати перешкодою для впровадження цих технологій.
2. Необхідна кваліфікація вчителів: Використання комп'ютерно-інформаційних технологій вимагає наявності необхідної кваліфікації та навичок учителів. Вони повинні володіти не тільки технічними знаннями, але й умінням ефективно використовувати ці технології у навчальному процесі.
3. Необхідність підготовки та відбору відповідного мультимедійного матеріалу: Використання мультимедійних технологій передбачає наявність відповідного мультимедійного матеріалу, який буде відповідати освітнім потребам і віковим характеристикам учнів. Розробка та відбір якісного та змістовного матеріалу може бути витратним і часомірним процесом.
4. Потреба у постійному оновленні: Комп'ютерно-інформаційні технології навчання, зокрема мультимедійні, постійно зазнають оновлення і розвитку. Це ставить виклик перед навчальними закладами та вчителями

Комп'ютеризація навчального закладу, під якою розуміється насичення навчального простору комп'ютерами, й інформатизація навчального закладу, під якою розуміється радикальне збільшення інформаційних ресурсів як зовнішні фактори навчального процесу.

Проблема розробки та впровадження комп'ютерно-інформаційних, включаючи мультимедійні технології навчання на уроках історії. Виклики та задачі вчителя історії в умовах активного охоплення інформаційними технологіями.

Під час роботи з мультимедійними презентаціями на уроках потрібно, перш за все, враховувати психофізіологічні закономірності сприйняття дітьми інформації з екрану комп'ютера, телевізора, проєкційного екрану. Робота з візуальною інформацією, яка подається з екрану, має свої особливості, оскільки при тривалій роботі викликає стомлення, зниження гостроти зору. Особливо складною для людського зору є робота з текстами.

Необхідні умови для створення уроку з використанням мультимедійних технологій: відповідність навчальній, виховній та розвивальній меті уроку, доцільність та раціональність використання комп'ютера при вивченні певної теми, визначення навчальних ситуацій, коли створена презентація сприятиме більш глибокому засвоєнню матеріалу. Врахування вікових спроможностей школярів, специфіки навчання за допомогою візуалізації навчального матеріалу, наочно-образного підходу за допомогою МЗН як одного з найбільш ефективних способів її забезпечення.

Доцільність впровадження мультимедіа в освіту задля піднесення якісного рівня навчання за рахунок використання в мультимедіа-ресурсах різних способів подання інформації.

Нові якості процесу формування творчого вчителя, який може зацікавити учнів, застосовувати мультимедійні засоби навчання (МЗН) для пробудження інтересу учнів, активності в навчанні. Підготовка фахівців, зокрема вчителів, які володіють новітніми мультимедійними технологіями, є необхідною умовою для підвищення рівня знань суспільства загалом, так як сам класовод закладає основи знань людини. Необхідна кваліфікація вчителів.

Тема 7. Технології дистанційного навчання в сучасній школі: особливості, принципи та реалізація в контексті історичної освіти.

Форми взаємодії з учнями при дистанційному навчанні: синхронна та асинхронна. Особливість дистанційного навчання. Історична реконструкція. Занурення в історію. Метод структурно-логічних схем.

Ефективні інструменти активного навчання, в основі яких лежить мікс таких засобів вираження: малюнки, схеми, графіки, креслення, форми, умовні знаки, цифри, поняття, короткі фрази, шифри, колір. Приклади «кодування» за допомогою слів, букв-сигналів, мови емодзі, креслень тощо великих текстів підручників та їх незаперечні переваги: лаконічність (300-400 друкованих знаків), структурність (4-5 зв'язків, логічних блоків), смисловий акцент (рамки, відділення одного блоку від іншого, оригінальне розташування символів),

уніфікація друкованих знаків, автономність (кожен блок повинен бути самостійним), асоціативність, зорове сприйняття, чітка структура змісту, відтворюваність цілісної картини досліджуваного матеріалу, зручність для сприйняття, однозначна інтерпретація логіки подачі інформації, наочнообразність інформації, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, культура наукового пізнання.

Вартими уваги при дистанційному навчанні є інтелект-карти (Mind Map або майндмепінг), за допомогою яких можна пояснювати нову тему, створити умови для мозкового штурму, систематизувати та структурувати нову тему, здійснювати контроль знань, використовувати її замість презентації, плану свого виступу, узагальнювати знання, створювати опорні алгоритми своїх дій тощо.

Особливості мікронавчання пов'язане з такими поняттями: неформальне навчання, індивідуальне навчальне середовище, діяльнісний підхід. Переваги мікронавчання з використанням відеоуроку: концентрацію уваги, доступність, мобільність, модульність і гнучкість. Недоліки мікронавчання: зазначений підхід не дає змоги вивчати складні теми з численними етапами і завданнями. Іншими словами, ідея мікронавчання полягає в опануванні первинних навичок або компетентностей базового рівня.

Тема 8. Способи та ефективність інноваційних технологій, які використовуються на уроках історії.

Інноваційне навчання як новий ступінь у процесі навчання, новий погляд на навчальний процес, коли переосмислюються стосунки вчителя й учня, коли основною метою навчання стає особистісно-діяльнісний підхід кожного учня до процесу навчання, коли творчість і зацікавленість стають потребою уроку.

Одним із пріоритетів інноваційного навчання є групова та індивідуальна форми навчання. Довіра, повага, спілкування, стимуляція почуття гідності, здатності відповідати за себе – все це є головними факторами групової та індивідуальної роботи. Учень розвиває свою індивідуальність у спільному вирішенні творчих завдань, коли максимально залучається його життєвий досвід та отримані знання. Навчання перетворюється на спілкування між людьми в процесі отримання нової інформації. У цьому процесі вчитель навчає учня чогось нового. Одночасно він повинен стати посередником між учнем і навчальним матеріалом, а не єдиним джерелом знань, як це часто тепер трапляється.

Інновація як процес створення, поширення та використання нових засобів в освіті. Застосування сучасних освітніх інновацій в процесі викладання історії, яке спрямоване на розвиток творчих здібностей учнів. Головне завдання інноваційної методики – навчити учня розмірковувати під час отримання знань. Широке та ефективне впровадження інноваційних технологій в освітній процес сприяє підвищенню його якості, зацікавленості учнів та учителів. Однією із таких технологій, яка вчить знаходити необхідну інформацію, аналізувати й

систематизувати, вирішувати поставлені завдання, є технології веб-квестів, Скрайбінгу, ментальної карти та ін .

За допомогою інноваційних технологій з'являється інтерес до історії як науки, діти замислюються над перспективами її розвитку. В результаті впровадження інноваційних технологій на уроках історії створюються умови для розвитку особистості учня, і це є найбільш ефективним шляхом формування гармонійної особистості в цілому.

Інноваційні технології, які використовуються на уроках історії, значно підвищують ефективність навчального процесу. Ці технології сприяють не лише покращенню засвоєння матеріалу, але й розвитку критичного мислення, творчих здібностей та мотивації учнів. Вони дозволяють учням активно брати участь у навчальному процесі, краще розуміти історичний контекст, взаємозв'язки між подіями та персоналіями, а також формувати власні погляди та думки.

Технологічні новації в роботі з історичним текстом на уроках історії включають різноманітні електронні ресурси та інструменти, які допомагають розширити доступ до історичної інформації та полегшують її осмислення. Особливості використання таких технологій на уроках історії включають наступні аспекти:

1. Віртуальні архіви та бібліотеки: Історичні тексти, документи, статті та інші джерела можуть бути доступні у віртуальних архівах та бібліотеках. Учні можуть використовувати ці ресурси для самостійного дослідження, знайомства з оригінальними документами та поглиблення своїх знань про історичні події.

2. Інтерактивні підручники та електронні платформи: Електронні підручники та платформи надають можливість взаємодії з текстом шляхом відео-, аудіо- та графічних елементів. Вони можуть містити вбудовані питання, завдання, тестування та додаткові пояснення, що допомагають учням краще зрозуміти історичний контекст та зміст тексту.

3. Історичні аудіо- та відеоматеріали: Аудіо- та відеоматеріали, такі як аудіозаписи, документальні фільми, відеоролики та презентації, можуть бути використані для демонстрації реальних історичних подій, свідчень очевидців та експертів, а також для візуалізації абстрактних понять та процесів.

4. Інтерактивні картографічні інструменти: Історичні карти та інтерактивні картографічні інструменти дозволяють забезпечити зручну форму пізнавальної діяльності, яка має конкретну та передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Вони забезпечують розвиток інтуїтивних дій, стимулюють впевненість у собі та надають можливість персоналізованого підходу до кожного, не враховуючи рівня знань та навичок з навчального предмета конкретного учня.

Інноваційні технології забезпечують індивідуалізацію та диференціацію навчання, адаптуючись до різних рівнів підготовки та інтересів учнів. Вони відкривають нові можливості для викладання та вивчення історії, роблячи цей процес більш ефективним та результативним.

Тема 9. Евристичне навчання та способи його реалізації на уроках історії.

Евристичний метод навчання як спосіб організації творчих, продуктивних процесів мислення навчаються шляхом оволодіння ними новими, більш раціональними варіантами дій в нових ситуаціях. Методи активного навчання як частина психолого-педагогічних технологій, які створюють, припускають, використовують умови, обстановку, комплекс мотивуючих чинників, інші засоби забезпечення, необхідні для активування творчої діяльності учнів. Тому з точки зору організації розумової діяльності вони відносяться до категорії евристичних методів. Беручи участь в них, які навчаються напрацьовують навички творчості, евристичні прийоми як готові схеми дії в майбутньому.

Навчальне дослідження є доречним на всіх етапах уроку: від мотивації навчальної діяльності до узагальнення й систематизації знань, навіть під час контролю навчальних досягнень учнів. Воно може бути індивідуальним (самостійним), парним, груповим (у малих групах з трьох-чотирьох учнів) та колективним.

В процесі дослідницької діяльності учні мають усвідомлювати і розуміти як проблему, мету й завдання, так і хід навчального дослідження (розв'язання дослідницького завдання), його результати. Важливого значення слід надавати цілеспрямованому оволодінню учнями способами мисленневих дій, які мають забезпечити розуміння понять, історичних фактів, формування вмінь аналізувати історичний матеріал, пояснювати, доводити, обґрунтовувати, що сприяє розвитку дослідницької компетентності.

Дослідницька діяльність учнів на уроках історії має являти собою системну пошукову роботу, яка ґрунтується на опрацюванні в процесі навчання різноманітних джерел інформації (історичних джерел, наукової, публіцистичної, художньої літератури, карт, ілюстрацій, фотоджерел, музейних експонатів тощо), що дає учням змогу самостійно, а на початковому етапі з допомогою вчителя, розкрити сутність історичних подій, явищ, процесів, охарактеризувати діяльність історичних осіб, характеризувати та порівнювати суспільний устрій, релігійні погляди і культурні здобутки народів минулого; оцінювати внесок цивілізацій у світову культуру тощо.

Основні функції дослідницької діяльності в процесі навчання всесвітньої історії в основній школі: 1) створення позитивної мотивації учнів до навчання; 2) розвиток пізнавального інтересу в учнів до вивчення історичних фактів, явищ і процесів та здатності займати дослідницьку позицію; 3) стимулювання пізнавальної активності та самостійності учнів у процесі конкретної практичної роботи з теми; 4) набуття та розвиток дослідницьких здібностей, інтелектуальної сфери та мотиваційно-вольового забезпечення навчально-дослідницької діяльності учнів; 5) набуття учнями навичок самостійно ставити і досягати мети в навчальній діяльності на основі застосування елементів дослідницької діяльності в межах предметів навчального плану і системи позашкільної освіти; 6) формування умінь і навичок самоосвіти, зокрема пізнавальної самостійності під час виконання дослідницьких завдань з всесвітньої історії; 7) творче

переосмислення учнями історичного матеріалу й самостійний пошук нових пізнавальних орієнтирів.

Чинники, які сприяють організації дослідницької діяльності учнів в процесі навчання історії та мають бути враховані при розробці відповідної методики: особистісно орієнтований, компетентнісний підхід до організації процесу навчання, відображення в ньому основних етапів навчального дослідження; доступність навчального навантаження та методики реалізації дослідницької діяльності віковим можливостям учнів; врахування варіативності, проблемності, особистої значущості дослідницької діяльності учнів для їх самореалізації і самоствердження; проблемна подача навчального матеріалу та дослідницький підхід в його структуруванні; оптимальне поєднання логічних і евристичних методів вирішення навчальних завдань; максимальне насичення процесу навчання з всесвітньої історії творчими навчальними ситуаціями та формування в учнів внутрішніх стимулів до навчання, самоосвіти; орієнтація навчального процесу на отримання певного освітнього результату учнями (нові знання, повідомлення, доповідь, презентація, реферат, дослідницька робота тощо); організація навчального процесу за принципом поступового ускладнення пізнавальної навчальної діяльності учнів з метою більшої самореалізації учнів у дослідженні історичних фактів; створення ситуації спільної пошукової діяльності; створення вчителем сприятливої, доброзичливої психологічної атмосфери, оптимальних умов для творчої діяльності учнів.

Критерії оцінювання дослідницьких робіт та завдань: 1) вміння чітко і зрозуміло викладати свої думки, критично осмислювати використані джерела; 2) оригінальність, новизна і доказовість суджень, висновків; 3) самостійність виконання роботи; 4) повнота у розкритті проблеми завдання; 5) оптимальне використання засобів наочності, технічних засобів при виконанні завдання.

Тема 10. Технології проблемного навчання в історичній освіті.

Технологія проблемного навчання передбачає інтенсивну розумову роботу учнів шляхом організації проблемного вивчення змісту шкільної історичної освіти, запровадження системи проблемних запитань, задач і завдань, озброєння їх прийомами пізнавальної, творчої діяльності.

Проблемне навчання розпочинається зі створення проблемної ситуації як психологічного стану, який виникає у результаті мисленнєвої взаємодії учнів з навчальним матеріалом, що викликає пізнавальну потребу розкрити суть суперечливих процесів або явищ, які вивчаються. На думку багатьох психологів та дидактів проблемна ситуація є центральною ланкою проблемного навчання.

Методичні прийоми для створення проблемних ситуацій: підведення учнів до суперечності з пропозицією самим знайти спосіб розв'язання; зіткнення суперечностей практичної діяльності; викладення різних точок зору на одне питання; спонукання учнів/студентів робити порівняння, узагальнення, висновки із ситуації; розв'язання проблемних завдань із недостатньою або надмірною кількістю даних, із невизначеністю у формулюванні запитання, із суперечливими даними, з навмисно допущеними помилками, з обмеженим часом на розв'язання тощо.

Проблемні ситуації створюються під час проблемного викладу нового матеріалу, евристичної бесіди, проблемної демонстрації, лабораторно-практичної роботи, гри, проблемного розв'язання завдань.

Проблемне завдання – різноманітні за змістом та обсягом види самостійної навчальної роботи з розв'язання конкретної проблеми, які виконуються учнями за вказівкою вчителя. Умовно проблемні завдання можна поділити на ті, що конкретизують проблему, та ті, що вводять нові дані, за допомогою яких формулюється проблема.

Типологія проблемних завдань за характером розв'язання: визначення причинно-наслідкових зв'язків; усвідомлення процесу історичного розвитку; визначення зв'язку між фактами, подіями, явищами та епохами; виявлення прогресивності історичного явища; визначення структури об'єкта і взаємовідносин між його елементами; визначення етапів і періодів розвитку історичного явища; оцінювання характеру і значення явища, отримання уроків історії з фактів минулого.

Схема проблемного навчання: проблемна ситуація – проблема (усвідомлення учнем невідомого) – нові знання, уміння, способи розумової діяльності – розв'язання проблеми учнем.

Найчастіше у навчанні зустрічаються такі проблемні ситуації: невідповідність наявних знань, умінь та нових вимог; необхідність єдиного вибору за наявності різноманітних варіантів; нові практичні умови використання вже одержаних знань; суперечність між теоретично можливим шляхом розв'язання завдання і практичною неможливістю або недоцільністю його виконання.

Типи навчальних проблемних ситуацій на уроках історії. За проблемного викладу історичний матеріал висвітлюється так, щоб викликати самостійну пізнавальну діяльність учнів, забезпечивши їх активну цілеспрямовану пошукову роботу.

Основні переваги проблемного навчання: розвиває розумові здібності учнів як суб'єктів навчання; викликає інтерес до навчання і відповідно сприяє виробленню мотивів і мотивації навчально-пізнавальної діяльності; пробуджує їхні творчі нахили; має різнобічний характер; виховує самостійність, активність та креативність; сприяє формуванню всебічно розвинутої особистості, спроможної вирішувати майбутні професійні та життєві проблеми.

Проблемне навчання поєднує в собі такі методи як: дискусія; лекція; «мозкова атака»; системний аналіз; метод опису; спостереження; лабораторні і практичні роботи; науково-дослідна робота.

Тема 11. Можливості використання розвиваючого навчання в системі шкільної історичної освіти.

Завдання розвивального навчання є формування особистості з гнучким розумом, розвиненими потребами до подальшого пізнання і самостійних дій, з певними навичками і творчими здібностями.

Умовою успіху в розвитку мислення учнів є висока пізнавальна активність. Ефективне засвоєння знань передбачає таку організацію пізнавальної діяльності учнів, за якої навчальний матеріал стає предметом активних розумових і практичних дій кожної дитини. Пошуки методів навчання, що підсилювали би активізацію процесу навчання, призводить до підвищення актуальності розвивальних і проблемних методів, самостійної роботи, творчих завдань. При цьому психологічно обґрунтованою видається така організація уроку, за якої діти вчаться не з примусу, а за бажанням і внутрішніми потребами.

Суть технології розвивального навчання полягає в тому, що учень самостійно обирає рівень опрацювання навчального матеріалу; завдання вчителя – визначити «зону найближчого розвитку» дитини і допомогти їй перейти на більш високий рівень розумових операцій, тобто забезпечити цей розвиток.

Головним мотивом навчання тут стає інтерес до пізнання, формуються основи наукового мислення. Виникнення інтелектуальних й особистісних здібностей, яких раніше в учнів не було. Головний аспект – розвивальне навчання являється універсальним для усіх дітей, хоч вихідний рівень їхнього інтелекту, природно, відрізняється. Труднощі, що відчують діти з низьким рівнем інтелектуальних здібностей, поступово долаються в індивідуальній і груповій роботі.

Крім освоєння історичного матеріалу, розвивальне навчання сприяє виникненню соціального середовища, де дитина підтверджує себе як особистість, індивідуальність. Реалізація розвивального навчання змінює весь хід розвитку особистості в підлітковому й старшому шкільному віці, коли у школяра з'являються психологічні засоби вирішення задач самовизначення. Вимоги до вчителя – уміння будувати власну діяльність дітей, колективну й індивідуальну, що потребує глибокого знання психології.

Для сучасної теорії розвивального навчання зберігають своє значення обґрунтовані положення щодо необхідності раннього розвитку дитини, цілеспрямованого формування умінь спостерігати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, оволодіння найпростішими дослідницькими процедурами, розвиток інтуїції, уяви, застосування практичних задач; особистісного підходу до дитини; оволодіння вчителями методиками індивідуалізації навчання, знання ними психофізіологічних засад дитячого розвитку.

На основі аналізу і узагальнення праць українських учених слід відмітити основні напрями і результати дидактичних досліджень з проблеми розвивального навчання молодших школярів: розвиток їх пізнавальної активності і самостійності; вивчення розвивальних можливостей методів проблемного навчання; формування загальнонавчальних умінь і навичок, прийомів мислення; мотивація учіння, емоційний розвиток та ін.

На сучасному етапі проблема розвивального навчання постала як одна з найактуальніших у зв'язку з утвердженням особистісно-орієнтованої парадигми шкільної освіти.

Тема 12. Особливості, можливості та принципи імітаційних технологій на уроках історії.

Імітаційна технологія навчання як один із напрямів технології «активного навчання», суть якої полягає в підготовленні учнів до розв'язання конкретних питань в групі. Адже звичайною формою навчання є взаємодія лише між вчителем та учнем, а цей метод допомагає розвинути особистість в процесі роботи з колективом.

Специфіка імітаційної технології в моделюванні в навчальному процесі різного роду відносин і умов реального життя. Організація в процесі навчання життєдіяльності учнів, адекватної реального суспільного життя, перетворює школу зі школи навчання, відірваною від реальності, в школу «життя», яка забезпечує учням природну ненасильницьку соціалізацію, робить їх не пасивними об'єктами навчального процесу, а суб'єктами своєї діяльності і свого життя. Орієнтація учнів в процесі такого «життєвого» навчання в реаліях громадській, науковій, культурній, інших областей життя дозволяє їм бачити перспективи свого життєвого шляху і відповідно планувати і усвідомлено здійснювати розвиток своїх здібностей.

Принципи імітаційних технологій: проблемність, особистісна взаємодія, єдність розвитку кожного учасника зокрема і групи в цілому, самонавчання на основі рефлексії.

Тільки при організації певних умов спілкування імітаційні методи навчання ведуть до особистісного розвитку учнів.

Основні вимоги до спілкування в системі ІмТО: доброзичливість, неагресивність пропозицій, звернень і т.д. ; можливість вільного прояву почуттів; розвиток емпатичних відносин; використання способів ненасильницького спілкування, таких як свобода вибору, зняття або обмеження заборон, акцентування на хорошому (позитивне підкріплення відповідей); допущення помилок, прийоми довіри, авансування похвали і т.д. ; розвиток умінь розуміти, приймати і визнавати інших людей, вироблення установок децентрації, тобто здатності стати на позицію іншого, навіть не погоджуючись з ним по суті питання; розвиток умінь сприймати ситуації (відповіді, пропозиції) не як хороші чи погані, а як ситуації, що вимагають роздуми, міркування, дозволи, тобто сприймати їх як проблемні ситуації.

Значення і особливості організації навчальних ігор, організаційно-діяльнісних ігор, рольових ігор, пізнавально-дидактичних ігор.

Тема 13. Особливості проєктної роботи у старших класах ЗСО та у закладах фахової передвищої освіти.

Метод проєктів заснований на ідеї взаємодії та співробітництва здобувачів освіти в ході навчального процесу, він створює умови для розвитку в них різних необхідних якостей і як автономної, і як соціально- активної особистості, здатної взаємодіяти в навчальній групі і приймати на себе відповідальність як особисту, так і колективну.

Проектна система (метод проектів, метод цільових завдань) – організація навчання за якої учні набувають знання, уміння і навички у процесі планування і виконання практичних завдань проектів. Своїм підґрунтям проектна система має концепцію Дж.Дьюї, що обумовило її схожість з лабораторною системою. Мета навчальних проектів спрямована на створення умов для самонавчання учнів, збудження їхньої ініціативи, інтересів і особистих устремлінь.

Відповідно до мети, навчання за проектною системою складається з ряду дослідів, пов'язаних між собою таким чином, що відомості, отримані від одного дослідів, сприяють розвиткові і збагаченню цілого потоку інших дослідів.

Проектна система навчання В. Кілпатрика: вивчення історії має бути зосереджене на соціальних проблемах людства в минулому і сучасному; більша частина сучасної історії має поступитися місцем вивченню соціальних стосунків людей, соціальних проблем, які містять в собі більше історії, ніж є їх у історичних працях.

Реалізація проектного навчання передбачає: 1. Надання максимально можливого ступеня свободи учням у питаннях змісту, форми роботи і складності завдань; 2. Пріоритет дослідницької діяльності; 3. Підключення до навчання всього досвіду дитини; 4. Побудова освіти як відповідь на реальні запитання учнів; 5. Поєднання раціонального та інтуїтивного у пізнанні; 6. Рівні можливості «сильних» і «слабких» учнів.

Метод проектів як ефективний засіб розвитку критичного мислення школярів/школярів. Являє собою сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів та прийомів, що базуються на творчій активності виконавців. До головних ознак навчальних проектів дослідники відносять: наявність конкретної мети і завдань; спільне планування діяльності учителя/вчительки та учнів/учениць; різноманіття засобів досягнення мети проекту; самостійність учнів/учениць; презентабельний результат у вигляді виступу, постера, дебатів, есе; робота над помилками

Суть життєтворчого проекту як міжпредметного виду діяльності учнів, який поєднується із іншими науками. Роль та значення орієнтовної назви проекту.

Структура проектного навчання: підведення учнів до формулювання проблеми, так званого ключового питання, яке становить суть проекту, торкається суті навчального предмета, пов'язує його з іншими дисциплінами, з життям, з реальною дійсністю; спільне формулювання мети діяльності, створення інтриги уроку; постановка конкретних тематичних питань, які вказують шлях розкриття ключового питання, і не мають однозначно «правильних», очевидно істинних відповідей, але можуть активізувати учнів, заохочуючи їх до роздумів, досліджень, пошуку, дискусії; дослідницька робота учнів над тематичними питаннями, яка може проводитися учнями наодинці або в групах; звіт учнів про результати своєї роботи; активне обговорення аспектів тематичних питань; підсумки проміжних результатів роботи над проектом, виявлення різних поглядів на проблему, та виявлення учнями власної позиції

згідно з власним життєвим досвідом, переконаннями, особистісними орієнтаціями.

Сучасний педагогічний процес переконливо доводить, що остаточна робота над створенням проекту може здійснюватись учнями лише в позаурочний час. У визначений учителем термін школярі свою дослідницьку роботу доводять до логічного завершення. Спираючись на власний життєвий досвід, озброєні знаннями навчального матеріалу, учні під впливом почутого на уроці підсумовують своє розуміння ключового питання, завершують роботу над створенням проекту вдома, індивідуально. Найбільш реальною, прийнятною формою матеріального вираження проекту є есе. Крім того, кожен учень готується до захисту власної роботи, що є необхідною складовою методу проектів. Підсумкова оцінка за проект після його захисту учнем.

Критерії оцінювання проектної роботи учнів: загальна активність; аргументованість тверджень; нестандартність мислення; сміливість у висловленні думок; толерантне ставлення до думок інших. Процес захисту проектів учнями.

Мотиваційне та профорієнтаційне значення проектного навчання. Основні ролі та функції учасників проектної команди. Дослідницькі, творчі, навчальні проекти під час вивчення історії. Забезпечення технологічності методу проектів. Онлайн-сервіси та інструменти для організації роботи над проектом. Оцінювання проектної діяльності здобувачів освіти.

Медіаграмотність вчителя. Види учнівських проектів. Концептуальні основи методу проектів. Причини актуалізації методу проектів, котрий поєднує дослідницьку і продуктивну діяльність з процесом набуття знань і вмінь, ґрунтується на особистих інтересах і усвідомленні значущості теми проекту, яку здобувачі обирають самостійно.

Тема 14. Інтерактивні методи на уроках історії: суть, вимоги, правила.

Технології інтерактивного навчання – робота над формуванням у школярів здатності до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Суть інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці) де і вчитель, і учень є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють.

Складність поєднання системи методів та прийомів навчання пов'язана з різноманітністю видів діяльності вчителя і учнів на уроці, оскільки обрані інтерактивні методи потребують для свого застосування найефективніші прийоми, які скеровують пізнавальну діяльність учнів. Відповідно методичні прийоми поділяються на словесні, наочні та практичні. Інтерактивні методи навчання і методичні прийоми можуть мінятися місцями, замінювати один

одного. Одні і ті ж методичні прийоми можуть бути використані у різних методах. Разом з тим, один і той же метод в освітньому процесі може включати різні прийоми.

Методи й форми інтерактивного навчання, коли учні залучаються до різноманітних форм роботи на уроці, коли думають про те, що роблять використовуються під час викладання історії, коли є можливість форсованого вивчення великого обсягу історичного матеріалу, під час підготовки учнів до зовнішнього оцінювання та інтелектуальних змагань. Головним завданням цих методик є намагання навчити учня розмірковувати під час отримання знань, застосовувати їх у новій навчальній ситуації.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Сприяння формуванню в учнів комплексу навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню на уроках атмосфери співробітництва й взаємодії. Значення інтерактивних методів навчання в розвитку творчих здібностей учнів. Класифікації інтерактивних методів навчання.

Тема 15. Технології розвитку критичного мислення здобувачів освіти під час вивчення історії.

Питання дефініції поняття «критичне мислення». Підходи Ш. Бейлін і М. Баттерсбі до мислення як ретельної перевірки проблеми заради досягнення резонного судження. Ідеї Т. Гарріса та Р. Ходжеса щодо спроможності критичної оцінки цінності, впливу тексту в процесі вивчення і аналізу його якості. Визначення М. Скрівена: «Здатність вміло інтерпретувати і оцінювати спостереження, зв'язок, інформацію і висувати чіткі аргументи, що мають відношення до подальших думок і дій».

Визначення О. Пометун критичного мислення як окремого типу мислення, який характеризується активністю, цілеспрямованістю, самостійністю, дисциплінованістю та рефлексивністю та передбачає розвиток у процесі навчання здатності людини: визначати проблеми, аналізувати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел, висувати альтернативи й оцінювати їх, обирати спосіб розв'язання проблеми чи власну позицію щодо неї й обґрунтовувати свої погляди, робити свідомий вибір і діяти.

Головна ознака критичного мислення здатність «думати про своє мислення», рефлексувати та свідомо покращувати його. Найкращим способом формування компонентів критичного мислення є його використання у зв'язку з конкретною сферою знань, для прикладу, математикою або історією. Цей процес має бути постійним, а не фрагментарним, оскільки невикористання на практиці цих умінь/навичок призводить до їх атрофії та зникнення. Авторська модель С. Терно та його десять критеріїв правильного критичного мислення.

Прискорення темпів науково-технічного прогресу як чинник істотних змін в структурі суспільних відносин і змін пріоритетів системи історичної освіти орієнтованої на розвиток особистості, формування інтелектуальної й духовної

культури людини. Потреба вчити учнів користуватися набутими знаннями, виробляти новий стиль мислення, навички аналізувати проблеми в будь-якій галузі життя і знаходити їх оптимальне розв'язання, отже, навчити їх мислити критично.

Розвиток критичного мислення не лише у навчанні, а й у повсякденному житті. Навички учнів мислити критично – правильно поставити запитання, спрямувати їх увагу в правильне рiчище, навчити самостійно робити висновки та знаходити альтернативне рішення.

Характерні риси критичного мислення: самостійність, оскільки кожна людина повинна формулювати свої ідеї та переконання незалежно від інших; пізнання, оскільки критичне мислення допомагає краще розуміти інформацію та забезпечує продуктивний процес пізнання; вміння ставити запитання та усвідомлення проблем, що потребують розв'язання; здатність до переконливої аргументації, яка дає змогу знаходити різні рішення на одну проблему та вибирати найбільш оптимальне за допомогою обґрунтованих доказів.

Стратегії на різних етапах уроку для розвитку критичного мислення учнів. Структура уроку за трьома фазами, які передбачають застосування тих чи інших стратегій (методів, прийомів) навчання.

Технологія проведення уроку з історії з розвитку критичного мислення залежить від предметного наповнення та дидактичних завдань, від типу уроку. Під час уроку з розвитку критичного мислення учитель/вчителька мають стимулювати учнів/учениць до активного висловлювання, формувати власне ставлення до теми, ставити питання, робити висновки щодо змісту матеріалу, пов'язувати зміст уроку з особистим досвідом тощо. Роль вчителя та його особистий досвід критичного мислення, демонстрація його переваги у процесі сприймання, запам'ятовування, розуміння, осмислення, продуктивності діяльності школярів/школярів, ефективності навчального процесу.

1. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва навчальної дисципліни <u>Технології викладання історичних дисциплін у ЗЗСО</u>												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин					Вид підсумкового контролю	
			Кредитів	годин	Змістових модулів	Лекції	Практичні	семінарські	Лабораторні	самостійна робота		індивідуальні завдання
Денна	1	10	6	180	2	30	15			135		Іспит
Заочна	1	10	6	180	2	6				174		Іспит

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	Лаб	Інд	с.р.		Л	п	лаб	Інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Вступ. Сучасна освітня ситуація, ефективність навчання і роль педагогічних технологій.	12	2	2			8	8	1					7
Тема 2. Основні підходи до формування історичної компетентності сучасних учнів.	12	2				10	8	1					7
Тема 3. Нормативна та законодавча база сучасної шкільної освіти.	12	2	2			8	9	1					8
Тема 4. Виникнення і розвиток сучасних технологій навчання в середній школі.	12	2				10	7						7

Тема 5. Когнітивний та гуманістичний підходи до організації навчання на уроках історії.	12	2	2			8	8					8
Тема 6. Технології інформаційного навчання на уроках історії в школі.	12	2				10	8					8
Тема 7. Технології дистанційного навчання в сучасній школі: особливості, принципи та реалізація в контексті історичної освіти.	12	2	2			8	7					7
Разом за ЗМ1	84	14				52	55	3				52
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2.											
Тема 8. Способи та ефективність інноваційних технологій, які використовуються на уроках історії.	12	2				10	8					8
Тема 9. Евристичне навчання та способи його реалізації на уроках історії.	12	2	2				9	1				8
Тема 10. Технології проблемного навчання в історичній освіті.	12	2				10	8					8
Тема 11. Можливості використання розвиваючого навчання в системі шкільної	12	2	2			8	9	1				8

історичної освіти.												
Тема 12. Особливості, можливості та принципи імітаційних технологій на уроках історії.	12	2	2			8	9	1				8
Тема 13. Особливості проектної роботи у старших класах ЗСО та у закладах фахової передвищої освіти.	12	2				10	8					8
Тема 14. Інтерактивні методи на уроках історії: суть, вимоги, правила.	12	2	1			9	7					7
Тема 15. Технології розвитку критичного мислення здобувачів освіти під час вивчення історії.	12	2				10	7					7
Разом за ЗМ 2	96	16				83	65	3				62
Усього годин	180	30	15			135	120	6				114

Теми семінарських занять

1. Мобільне навчання як сучасний напрям розвитку систем дистанційної освіти
2. Особливості технологічних новацій при роботі з історичним текстом на уроках історії.
3. Організація навчального процесу для ефективного формування дослідницьких вмінь учнів на уроці історії.
4. Основні проблеми і підходи розвитку медіаграмотності школярів
5. Способи ефективності інноваційних технологій на уроках історії.
6. Активне навчання та технології його реалізації у вигляді мейкерства.
7. Ефективність, можливості та стратегії гейміфікації в шкільній історичній освіті.
8. Правила та принципи використання інтерактивних методів та організації навчання на уроках історії.

1. САМОСТІЙНА РОБОТА

№	Назва теми
1	Девід Перкінс та його чотири принципи гарного викладання.
2	Виявіть основні проблеми і підходи у формуванні здатності критично мислити на уроках історії. Метод дзеркал та вікон
3	Виявіть особливості, можливості та принципи імітаційних технологій на уроках історії
4	Особливості просторового (географічного) інституційного оформлення історії
5	Можливості використання розвиваючого навчання в системі шкільної історичної освіти
6	Погляди та ідеї Бенджаміна Блума
7	Особливості евристичного навчання та способи його реалізації на уроках історії.
8	Ідеї Баррі Циммермана (Barry J. Zimmerman) щодо поділу навчального процесу на три фази.
9	Основні новітні підходи у роботі з підручником на уроках історії.
10	Основні підходи для роботи учнів з історичними текстами
11	Учбово-дослідницька діяльність як один із засобів формування творчого і критичного мислення учнів
13	Концепція шкільної історичної освіти Наталі Яковенко.
14	Основні новітні підходи у роботі з цифровими платформами на уроках історії.
15	Роль самоконтролю як здатності учнів самостійно обрати найефективніші стратегії навчання.
16	Можливості оперування принципами microlearning під час онлайн-навчання.
17	Роль учня-дослідника в усно історичних розвідках та вплив його особистісних характеристик
18	Реконструкція чи конструювання минулого в процесі вивчення речових (археологічних) пам'яток на уроках історії.
19	Провідні та змістові принципи сучасної шкільної історичної освіти.
20	Усна історія як засіб комунікативних можливостей поколінь
21	Необхідність модернізації форми історичної освіти в сучасних умовах.
22.	Учбово-дослідницька діяльність як фактор активізації пізнавальної мотивації учнів на уроках історії

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Основною формою індивідуальної роботи студентів є виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, що є обов'язковою складовою навчальної програми дисципліни за вимогами кредитно-модульної системи. Основною метою ІНДЗ є виявлення та поглиблення науково-пошукового інтересу студентів у межах пропонованого курсу, формування мотиваційної сфери позитивного ставлення до навчання і самостійної пошукової роботи, що є невід'ємною умовою успішного навчання. Навчальний проект обирається студентами за погодження з викладачем. Під час виконання ІНДЗ студенти мають продемонструвати авторську самостійність, здатність до цілеспрямованого пошуку, відповідність науковим критеріям та практичну доцільність результатів. Проте студент повинен показати, що він має повну свободу у виборі форми і теми індивідуального проекту. За умови обґрунтування студент може запропонувати власну форму та тему ІНДЗ. В окремих випадках допускається виконання колективних ІНДЗ, залежності від складності та обсягу обраної дослідницької роботи.

Форми ІНДЗ можуть бути різними:

- створення та підготовка презентації;
- створення тематичних оглядів архівних документів та документальних публікацій;
- підготовка тематичних рефератів новітньої зарубіжної та вітчизняної літератури;
- підготовка та захист аналітичної статті на обрану тему.

В процесі роботи над ІНДЗ студент повинен опрацювати відповідне коло джерел і продемонструвати здатність до узагальнень, аргументованих оцінок та критичного мислення.

При оцінюванні ІНДЗ враховується: оригінальність ідеї, самостійність розробки і виконання, змістовність та наукова обґрунтованість, якість виконання.

Пропонована тематика ІНДЗ

1. З'ясуйте особливості організації уроку-театральної (театралізованої) вистави з історії.
2. З'ясуйте можливості ефективного використання мікронавчання (microlearning) – розбивання матеріалу на «правильні» шматки на уроках історії.
3. З'ясуйте особливості організації уроку-семінару з історії.
4. Особливості організації уроку-заліку з історії
5. Ефективність квестів у роботі з історичними матеріалами
6. Особливості організації уроку-прес-конференції з історії
7. Підготувати проект для роботи на уроках історії.
8. Особливості організації уроку-гри з історії.
9. Основні підходи до підготовки лайфхаків з історії.

10. Особливості використання аудіовізуальних засобів на уроках історії з врахуванням індивідуальних особливостей учнів.
11. Організація уроку-вікторини з історії.
12. Інноваційні підходи та форми само оцінювання учнів на уроках історії.
13. Завдання вчителя в ході інтерактивної навчальної діяльності.
14. Можливості ефективного використання інноваційного методу «Мікрофон» на уроках історії.
15. Основні підходи до організації навчання як соціальної діяльності учнів на уроках історії.
16. Основні вимоги до відеоматеріалів та особливості їх використання на уроках історії.
17. Метод «Мозковий штурм». Які його переваги?
18. Метод «Займи позицію» на уроці-дискусії
19. Особливості та ефективність використання методу «Навчаючи-вчуся».
20. Як метод «Акваріум» сприяє виробленню навичок ведення дискусії?
21. Як сприяє розвитку пізнавального інтересу до вивчення історії метод «глибокого занурення в океан історії»?
22. Виявіть особливості, принципи та реалізацію в контексті історичної освіти технології дистанційного навчання
23. Як сприяє розвитку пізнавального інтересу метод Хакнесса на уроках історії?
24. Виявіть основні проблеми і підходи в реалізації методу усної історії.
25. Як сприяє розвитку пізнавального інтересу до вивчення історії метод «Порожнє крісло»?

Методичні рекомендації до самостійної роботи

з курсу «Технології викладання історичних дисциплін у ЗЗСО» для студентів факультету історії, політології та міжнародних відносин

Самостійна робота студентів передбачає крім підготовки та виступів на семінарських заняттях, ще й вивчення індивідуально окремих питань дисципліни, що не увійшли до переліку лекційних і семінарських завдань. Лектор самостійно визначає умови та форми звітності студентів щодо цього типу роботи. Також елементом науково-дослідної самостійної роботи студента є написання реферату.

При здійсненні цього комплексу самостійної роботи студент повинен сформулювати такі здатності та систему умінь:

- за результатами аналізу історичних джерел та історіографічної літератури, використовуючи ознаки соціально-історичних епох, та критеріїв причинно-наслідкових зв'язків історичних процесів, визначити особливості використання технологічних прийомів у процесі вивчення історичних дисциплін;
- мати уявлення та усвідомлювати основні відповідальність вчителя (викладача) за зміст та форми викладання історичних дисциплін;

- визначити пріоритетні технології для засвоєння учнями основних закономірностей, суті й наслідків історичних періодів і процесів соціальних трансформацій;
- сформулювати особливості пошуку оптимальних моделей взаємодії з учнями для ефективного вивчення історії;
- аналізуючи сучасні документи та історичні матеріали, що відтворюють закономірності суспільних процесів, визначити підходи для сприйняття школярами особливостей сучасного соціально-політичного розвитку українського суспільства та його перспективу;
- спираючись на концепції та категорії міжкультурної комунікації в освіті, виявити технологічні підходи, що дають змогу школярам враховувати історичні аспекти появи чисельних соціальних і етнічних груп в Україні, найбільш характерні риси їх спілкування між собою в рамках держави;
- показати зародження історично української соціальної системи, наявність в ній ознак міжнародного впливу, поєднання історичного і сучасного;
- визначити педагогічні технології, які сприятимуть виробленню умінь виокремлювати об'єктивні умови і суб'єктивні фактори в процесах соціального, гуманітарного та політичного розвитку.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Підготовка та виконання самостійної роботи студентів передбачає ряд етапів самоорганізації трудової діяльності.

1. Ознайомлення з основними вимогами до її виконання:

1.1. Визначення актуальності теми, що розкриває важливість та практичну значущість розглянутої проблеми. В сучасній системі історичної освіти актуальність пов'язана з визначення ролі і місця того чи іншого історичного явища для формування повноцінного громадянського суспільства, виявлення ефективних технологічних підходів для засвоєння школярами не тільки знань, але й набуття ними широких компетентнісних характеристик.

1.2. Достатній теоретичний рівень, що передбачає освоєння студентом основних понять і термінів, які стосуються визначеної проблеми наукового пошуку, визначення наукових методів та підходів, що застосовувалися науковцями при дослідженні визначеної проблеми.

1.3. Дослідницький пошук. У написанні реферату студенти повинні використовувати основні елементи наукового дослідження, які складаються із: 1) з вивчення достатньої кількості джерел: книг, журнальних статей та інших розробок вітчизняних і зарубіжних авторів; 2) систематизації та аналізу різних думок і підходів, оформленні власної точки зору щодо визначеної теми; 3) порівнянні поглядів різних вчених, розробка висновків та рекомендацій.

1.4. Чітке та вірне оформлення роботи, що визначає дотримання правил цитування, оформлення зносок, титульного аркушу та списку використаної літератури. Виконання цієї вимоги дозволяє виховувати у студента культуру

оформлення наукових праць, яка може знадобитись у майбутній практичній діяльності.

2. Організаційна підготовка до роботи та її написання.

Наукова робота здійснюється поетапно. Підготовка наукової роботи охоплює кілька етапів.

На **першому етапі** здійснюється вибір теми, консультація з викладачем по змісту і методиці оформлення, підбір основної літератури. Відбір теми наукової роботи визначається змістом дисципліни. Приблизна тематика запропонована студентам у методичних розробках кафедри. Можливий варіант самостійного обрання теми, але за умови обов'язкової консультації з викладачем. Тема наукової роботи має становити інтерес для студента, і сприяти максимальному використанню здобутих знань і практичного досвіду.

Другий етап полягає в самостійному вивченні літератури з обраної теми. На основі вивчених джерел відпрацьовується приблизний план наукової роботи, що дозволяє приступити до написання її тексту. Зміст плану, формулювання питань можуть уточнюватись у процесі роботи над текстом наукової роботи.

Спочатку необхідно вірно сформулювати мету та основні завдання наукової роботи. Залежно від того, наскільки зрозуміло і точно сформульовано мету роботи, настільки вдалими будуть її основні завдання, план, організація виконання та стиль викладу. Вірне визначення мети роботи дасть можливість студентам відокремити в ній основний напрямок дослідження, упорядкувати пошук і аналіз матеріалу, підвищити якість роботи, уникнути загальних міркувань.

Приклади формування мети наукової роботи: «Мета роботи – на основі комплексного вивчення наукової літератури та джерельного матеріалу розглянути існуючі концепції щодо ефективності імітаційних технологій для формування у школярів історичної компетентності».

Мета наукової роботи повинна бути тісно пов'язана з назвою її теми. На основі сформульованої мети студент має визначити основні завдання, які необхідно розв'язати в процесі виконання наукової роботи. Завдання повинні конкретизувати основну мету наукової роботи; їх визначення пов'язане з назвами основних розділів.

Рекомендується такий варіант складання плану наукової роботи. На початку підготовки наукової роботи студенту необхідно ознайомитися зі змістом наукових публікацій за вибраною темою і скласти розгорнутий план із зазначенням основних розділів і підрозділів роботи, який потрібно узгодити з науковим керівником. План наукової роботи є відбиттям її структури, під якою розуміється порядок компонування і взаємозв'язок окремих її частин. Виконані розділи роботи студент подає на розгляд керівнику і відповідно до його зауважень уточнює, доповнює і, в разі потреби, доопрацьовує.

Серед вимог до викладення матеріалу наукової роботи визначальними є послідовність та логічність, взаємопов'язаність окремих його частин, повнота у розкритті теми роботи. Для цього необхідно приділити увагу сучасним теоретичним і методичним розробкам, розглянути і творчо осмислити відповідну

наукову літературу та періодичні видання, визначити своє ставлення до дискусійних питань теми. На основі аналізу даних, особистих вражень та узагальнень потрібно зробити необхідні висновки.

Потім студент подає наукову роботу науковому керівнику, який рецензує її та оцінює за відповідною системою рейтингу. У рецензії науковий керівник дає їй стислу характеристику, оцінює теоретичний рівень, глибину проведених досліджень, доцільність і обґрунтованість запропонованих висновків, переваги та недоліки. У разі негативної оцінки наукова робота повертається студенту, який повинен доопрацювати її з урахуванням зауважень і лише після цього доопрацьований варіант подати науковому керівнику для повторної перевірки. Якщо попередня оцінка позитивна, студент допускається до захисту наукової роботи.

Третій етап передбачає написання тексту і оформлення наукової роботи. Наукову роботу студенти виконують самостійно, дотримуючись рекомендованої структури та вимог до технічного оформлення. Пропонується така структура наукової роботи: 1) титульна сторінка, де визначається тема, науковий керівник та прізвище з ініціалами студента; 2) зміст або план роботи, де вказуються заголовки розділів (підрозділів); 3) вступ, де розкриваються актуальність та практичне значення обраної теми, мета і основні завдання, предмет і об'єкт дослідження, структура наукової роботи, визначаються джерела інформації; 4) основна частина, що складається з 2-3-х основних розділів, які, у свою чергу, можуть поділятися на 2-3 підрозділи, зміст яких повинен відповідати направленості теми, підпорядковуватись основній меті та завданням, бути органічно взаємопов'язаними, мати приблизно однаковий обсяг; 5) висновки, зроблені студентом по викладеному матеріалу; 6) список використаної літератури, який розміщують у кінці роботи в алфавітному порядку в такій послідовності:

- хрестоматійні праці видатних вітчизняних і зарубіжних діячів;
- законодавчі документи в різні історичні періоди;
- матеріали періодичного друку;
- навчальні підручники та інші матеріали.

У літературних і наукових джерелах вказують прізвище, ініціали автора, повну назву книги, місце видання, видавництво, рік видання. Для статей, що опубліковані в періодичній пресі, зазначають прізвище, ініціали автора, назву статті, назву журналу чи газети, рік видання, номер журналу чи дату виходу газети.

Наукова робота має бути написана (чи надрукована) чітко, розбірливо, без помилок та виправлень, з одного боку білого паперу формату А4 (210x297мм). Загальний обсяг наукової роботи, включаючи список використаних літературних джерел та додатки, не повинен перевищувати 15-25 сторінок, надрукованих через 1,5-й інтервал. Текстова частина має бути чорного кольору. Аркуш наукової роботи повинен мати поля: ліве, верхнє, нижнє – 20мм, праве – 10мм. Нумеруються всі сторінки роботи до останньої, починаючи з титульної сторінки. Порядковий номер сторінки проставляється по середині її нижнього поля.

Цитати, що наводяться в тексті, потрібно виділяти окремо у квадратних дужках в кінці процитованого уривку, де вказують порядковий номер джерела у списку використаної літератури та відповідності сторінки джерела (наприклад: [14, с. 31-48]).

1. Захист роботи.

Тези доповіді студент готує заздалегідь. Доповідь повинна бути змістовною і тривати біля 5-8 хвилин. У доповіді необхідно: 1) назвати тему наукової роботи; 2) показати її актуальність та значущість; 3) сформулювати основну мету і завдання дослідження; 4) стисло розкрити зміст та результати роботи; 5) визначити висновки і внесені пропозиції. Після доповіді студент відповідає на запитання викладача. Результати захисту наукової роботи оцінюються за рейтинговою системою, що визначено кафедрою.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основними методами навчання є в першу чергу усне фронтальне опитування та виконання письмових робіт, зокрема: реферат, історичний диктант, модульна контрольна робота, ІНДЗ.

В залежності від джерела інформації використовуються такі методи: словесні – бесіда, розповідь, пояснення, диспут; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – вправа, дослід, практична робота; за логікою викладу – індукція, дедукція; традиційні; за рівнем пізнавальної активності – пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемний виклад, частково-пошукові, дослідницькі.

Вибір методу також залежить від поставленої дидактичної мети. Відповідно до неї можна використовувати такі методи: а) методи усного викладу знань і активізації пізнавальної діяльності: розповідь, пояснення, лекція, ілюстрування і демонстрування; б) методи закріплення навчального матеріалу: бесіда, робота з підручником; в) методи самостійної роботи щодо осмислення і засвоєння нового матеріалу: робота з підручником; г) методи навчальної роботи щодо застосування знань на практиці із формування умінь та навичок: письмові та практичні вправи, семінарські заняття; д) методи перевірки і оцінки знань, умінь та навичок: постійне спостереження за роботою студентів, усне опитування (індивідуальне, фронтальне).

До форм і методів відносяться проблемні й оглядові лекції, дискусії, історичне моделювання, семінарські заняття, круглі столи, заняття із застосуванням комп'ютерної та телекомунікаційної техніки, брифінги, інтегровані заняття, проблемні заняття, прес-конференції, тощо.

При викладанні даного курсу перевагу надається продуктивним методам: проблемний виклад, частково-пошукові та дослідницькі методи, презентації, кейс-стаді, бесіди і дискусії, дистанційні консультації та онлайн конференції спрямовані на активізацію і стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Використовується студентоцентризований, проблемно-орієнтований, діяльнісний, комунікативний, професійно-орієнтований, міждисциплінарний підходи до навчання.

Навчання здійснюється під час лекційних та семінарських занять, а також з самостійної позааудиторної роботи (профільні предмети, спеціальні курси) з використанням сучасних інформаційних технологій навчання, консультацій з викладачами.

1. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є

- 1) Під час лекційних занять використовується: бесіди, участь в обговоренні, дискусії, повідомлення на задану тему, доповідь за допомогою презентації; тести, бліц-опитування, міні-проекти;
- 2) Письмовий контроль використовується для підсумкового модуля, або з метою додаткових балів. До письмового контролю відноситься: тестування, есе, творча робота, індз, реферат, створення презентації.

Формою підсумкового контролю є іспит

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.);
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Розподіл балів, які отримують студенти для заліку

Розподіл балів, які отримують студенти для заліку															Кількість балів (залік)	Сумарна кількість балів	
Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)																	
Змістовий модуль 1*							Змістовий модуль 2*										
Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т1	Т1	Т1	Т1	Т1	Т1	Т1	40	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5			
2	2	2	4	2	4	4	2	4	2	2	4	2	2	2			

*Модульна контрольна робота передбачає 3 бали.

Критерії оцінювання знань студента на семінарському занятті

В оцінці студентів враховуються наступні моменти: достатність об'єму відповіді (повна, достатньо повна, неповна); ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, правилами; зрозумілість основного завдання запитання; логічність викладу матеріалу; обґрунтованість основних положень власних міркувань; не традиційність підходу до викладу відповіді; уміння інтегрувати та диференціювати знання.

«1,5-2 бали» виставляється студентам, які в повному об'ємі володіють програмовим матеріалом з навчального курсу, обізнані з усіма поняттями та термінами і адекватно оперують ними під час відповідей на поставлені запитання, ознайомлені з спеціальною літературою. Для отримання вищого балу студенти повинні продемонструвати творчу самостійність, здатність аналізувати факти, логічно мислити, ставити запитання та шукати на них відповіді. При оцінці враховуються уміння аргументувати власні судження теоретичними та фактичними положеннями, виконання завдань для самостійної роботи.

«1,1-1,5 бали» виставляються також за умов достатньо повного володіння знаннями з навчального курсу. Відповідь студента має бути правильною, обґрунтованою зі знаннями основних напрямів і змісту роботи. Студент повинен уміти аналітично працювати з різними концепціями, ідеями, підходами до поставлених проблем. Одночасно в роботі може бути допущено дві-три несуттєві помилки чи деяка неповнота відповіді, кострубатість і скутість у висловленій думці. Не в повній мірі виконані завдання для самостійної роботи.

«0,6-1 бали» виставляється за знання, що продемонстровані в неповному об'ємі. Завдання для самостійної роботи виконані частково.

«0-0,5 бал» – теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу порівняння. Завдання для самостійної роботи не виконані.

Модульна контрольна робота передбачає 3 бали.

Так, оцінка 3 бали – відповідь належить до високого рівня засвоєння навчального матеріалу, є повною, логічною, аргументованою та доказовою.

1-2 балів виставляється за відповіді студентів, які носять фрагментарний і неповний характер; не завжди є логічними і обґрунтованими, однак присутні власні судження та висновки.

0,5-1 бал – теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без осмислення, аналізу. Відповідь не містить елементів власного судження або взагалі відсутня.

Оцінювання індивідуально-дослідного завдання передбачає максимум 10:

8-10 балів – самостійно і творчо вирішені поставлені проблеми, студент вміє узагальнювати й систематизувати, робити логічні висновки. Логічна структура змісту навчального матеріалу дисципліни розроблена.

5-7 балів виставляється студентам, які проявляють творчу самостійність, виявляють здатність аналізувати факти, що стосуються поставлених проблем. Розроблена логічна структура змісту навчального матеріалу дисципліни є

логічно викладеною, зроблено самостійні висновки. Зустрічаються несуттєві недоліки.

2-4 балів відповідають роботі, в якій на належному рівні висвітлюється певна проблема, відсутні судження студента, його висновки та узагальнення. Висвітлення проблеми є неповним.

1-1 бали виставляється студентам, які виконали індивідуально-дослідницьке завдання на неналежному рівні: матеріал не відображає проблему дослідження, відсутній логічний виклад.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Мінімальний пороговий рівень оцінки визначається за допомогою якісних критеріїв і трансформується в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали).

Оцінювання рівня та якості знань студентів здійснюється із врахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації. Оцінюватися може виконання студентами відповідних навчальних завдань, під час роботи над якими вони демонструють власне логічно побудоване історичне мислення; розгорнуті і стислі, але конкретні усні відповіді, письмові роботи, доповіді, реферати, виступи у дискусіях тощо.

Оцінка „відмінно” („5”, „А”) виставляється студентами, які набрали загальну суму балів 90-100 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- ґрунтовно засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу, вміють її використовувати для аргументації тих чи інших положень при розкритті змісту відповідної проблеми;
- вільно оперують фактологічною джерельною базою, хронологією, оволоділи відповідною науковою термінологією, що передбачена при засвоєнні даного курсу;
- регулярно, кваліфіковано з використанням матеріалів додаткової літератури виступали на заняттях;

Оцінка „добре” („4”, В) виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 80-89 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли матеріал, який дає можливість розуміти процеси розвитку новітніх технологій;
- продемонструвавши знання фактичного матеріалу, орієнтуються в історичних датах, частково володіють відповідною науковою термінологією;

Оцінка „задовільно” („3”, „С”) виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 70-79 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;

- в основному засвоїли матеріал, який дає можливість розуміти процеси розвитку та застосування новітніх технологій;

- продемонструвавши знання фактичного матеріалу, орієнтуються в історичних датах, частково володіють відповідною науковою термінологією;

Оцінка „задовільно” („3”, „D”) виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 60-69 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не повністю опанували матеріал, передбачений програмою курсу, мають досить поверхневі знання щодо проблем, які вивчалися;

- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій;

- обмежилися опосередкованим вивченням історичних джерел та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;

пасивно поводити себе на заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи.

Оцінка „задовільно” („3”, „E”) виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 50-59 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій;

- обмежилися опосередкованим вивченням джерел та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;

- пасивно поводити себе на заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи.

Оцінка „незадовільно” („2”, „FX”) з можливістю повторного складання виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 35-49 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували частину лекційних занять, і бажання до самостійної роботи,

- не опрацювали рекомендованої літератури у зв'язку з цим не орієнтуються в історичних процесах .

Оцінка „незадовільна” („2”, „F”) р з обов'язковим повторним курсом виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 1-34 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували лекційних занять,

- пасивно поводити себе на заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи,

- не опрацювали рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтується в історичних процесах,

- не бажали відповідати на поставленні питання під час проведення бліц-опитувань.

Фактично не засвоїли програму курсу.

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	Відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	Добре
Задовільно	D (60-69)	Задовільно
	E (50-59)	Достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

1. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Визначте значення терміну «інновація» в системі історичної освіти.
2. Виявіть основні та додаткові вимоги до організації навчального процесу для ефективного формування дослідницьких вмінь учнів на уроці історії.
3. Яких навичок дозволить набути учням робота в малих групах та в парах?
4. Поясніть появу та суть поняття «технологія» у світовій педагогіці.
5. Покажіть переваги систематичного використання комп'ютерних технологій на уроці історії.
6. Які інноваційні методи дають найбільший ефект у великих групах?
7. Охарактеризуйте суть педагогічної технології.
8. Виявіть способи ефективності інноваційних технологій, які використовуються на уроках історії.
9. Поясніть суть ідеї активного навчання та її реалізації у вигляді мейкерства.
10. Поясніть суть модернізації змісту історичної освіти.
11. З'ясуйте особливості організації інтегрованого уроку з історії.
12. З'ясуйте, які компетенції набувають учні в процесі реалізації ідеї «безпосереднього досвіду».
13. З'ясуйте мету сучасної шкільної історичної освіти та шляхи її реалізації?
14. З'ясуйте особливості організації дослідницького уроку з історії.
15. Поясніть суть персоналізованого історичного навчання, його принципів та методів реалізації а сучасних умовах.
16. Які завдання стоять перед сучасною шкільною історичною освітою?
17. З'ясуйте особливості організації лабораторно-практичного уроку з історії.
18. Поясніть ефективність, можливості та стратегії гейміфікації в шкільній історичній освіті
19. Поясніть суть історичної компетентності сучасних учнів.
20. З'ясуйте особливості використання рольової гри на уроках з історії.
21. Як Девід Перкінс у книзі «Розумні школи» (Smart Schools) описує чотири принципи гарного викладання?
22. Проаналізуйте провідні та змістові принципи сучасної шкільної історичної освіти.
23. З'ясуйте особливості організації уроку-театральної (театралізованої) вистави з історії.
24. З'ясуйте можливості ефективного використання мікронавчання (microlearning) – розбивання матеріалу на «правильні» шматки на уроках історії.
25. З'ясуйте необхідність модернізації форми історичної освіти в сучасних умовах.
26. Проаналізуйте основні правила використання інтерактивних методів та організації навчання на уроках історії.
27. Ваше бачення ідеї Баррі Циммермана (Barry J. Zimmerman) щодо поділу навчального процесу на три фази.
28. Поясніть особливості використання когнітивного підходу на уроках історії.
29. З'ясуйте особливості організації уроку-семінару з історії.

30. Виявіть можливості оперування принципами microlearning під час онлайн-навчання.
31. Поясніть особливості використання гуманістичного підходу на уроках історії.
32. З'ясуйте особливості організації уроку-заліку з історії
33. Виявіть ефективність квестів у роботі з історичними матеріалами
34. Охарактеризуйте учбово-дослідницьку діяльність як один із засобів формування творчого і критичного мислення учнів
35. З'ясуйте особливості організації уроку-прес-конференції з історії
36. Покажіть особливості організації проектної роботи на уроках історії.
37. Поясніть, чому учбово-дослідницька діяльність сприяє активізації пізнавальної мотивації учнів на уроках історії.
38. З'ясуйте особливості організації уроку-гри з історії.
39. Проаналізуйте основні підходи до підготовки лайфхаків з історії.
40. Поясніть особливості використання аудіовізуальних засобів на уроках історії з врахуванням індивідуальних особливостей учнів.
41. З'ясуйте особливості організації уроку-вікторини з історії.
42. Поясніть інноваційні підходи та форми само оцінювання учнів на уроках історії.
43. Проаналізуйте завдання вчителя в ході інтерактивної навчальної діяльності.
44. Покажіть можливості ефективного використання інноваційного методу "Мікрофон" на уроках історії.
45. Виявіть основні підходи до організації навчання як соціальної діяльності учнів на уроках історії.
46. Виявіть основні вимоги до відеоматеріалів та особливості їх використання на уроках історії.
47. Поясніть, в чому суть методу "Мозковий штурм"? Які його переваги?
48. Виявіть роль самоконтролю як здатності учнів самостійно обрати найефективніші стратегії навчання.
49. Поясніть суть проблеми розробки й впровадження комп'ютерно-інформаційних, зокрема, мультимедійних технологій навчання на уроках історії.
50. Доведіть ефективність методу "Займи позицію" на уроці-дискусії
51. Проаналізуйте нормативну та законодавчу базу сучасної шкільної освіти.
52. Виявіть основні вимоги до аудіоматеріалів та особливості їх використання на уроках історії.
53. Вкажіть особливості та ефективність використання методу "Навчаючи-вчуся".
54. Проаналізуйте ідеї сучасних дослідників шкільної історичної освіти щодо модернізації змісту та форм навчання.
55. Покажіть особливості технологічних новацій при роботі з історичним текстом на уроках історії.
56. З'ясуйте, як метод «Акваріум» сприяє виробленню навичок ведення дискусії.

57. Проаналізуйте Концепцію шкільної історичної освіти Наталі Яковенко.
58. Проаналізуйте основні новітні підходи у роботі з підручником на уроках історії.
59. Як сприяє розвитку пізнавального інтересу до вивчення історії метод «глибокого занурення в океан історії»?
60. Виявіть основні проблеми і підходи в реалізації інтерактивних методів навчання в умовах інклюзії.
61. Виявіть особливості, принципи та реалізацію в контексті історичної освіти технології дистанційного навчання
62. Як сприяє розвитку пізнавального інтересу метод Хакнесса на уроках історії?
63. Виявіть основні проблеми і підходи в реалізації методу усної історії.
64. Проаналізуйте основні новітні підходи у роботі з цифровими платформами на уроках історії.
65. Як сприяє розвитку пізнавального інтересу до вивчення історії метод «Порожнє крісло»?
66. Виявіть основні проблеми і підходи розвитку медіаграмотності школярів
67. Виявіть особливості евристичного навчання та способи його реалізації на уроках історії.
68. Як сприяє розвитку пізнавального інтересу до вивчення історії метод «Прогулянка галереєю»?
69. Виявіть основні проблеми і підходи у формуванні здатності критично мислити на уроках історії. Метод дзеркал та вікон
70. Проаналізуйте можливості використання розвиваючого навчання в системі шкільної історичної освіти
71. Проаналізуйте погляди та ідеї Бенджаміна Блума
72. Виявіть особливості використання методу «Логічний ланцюжок» для формування навичок виводити закономірності явищ та подій.
73. Виявіть особливості, можливості та принципи імітаційних технологій на уроках історії
74. Як сприяє розвитку критичного мислення прийом «Захід».
75. Покажіть методи командної роботи на уроках історії.

1. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

10.1. Базова (основна)

1. Законодавчі та нормативні документи:

Закон України «Про повну загальну середню освіту» // <https://osvita.ua/legislation/law/2232/>

Закон України «Про освіту» // <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>
Державний стандарт базової середньої освіти // <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti>

Наказ Міністерства освіти і науки України від 29 серпня 2024 р. № 1225

Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392) URL : <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-p>

2. Ачкасов А. Є. Ігрові та дискусійні методи проведення уроків історії. Історія та правознавство. 2010. № 15 (223). С. 6–12.
3. Баханов К. О. Навчання історії в школі: інноваційні аспекти. Харків : Вид.група «Основа», 2009. 176 с.
4. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Запоріжжя, 2000.
5. Баханов К. О. Навчання історії в школі під кутом зору компетентнісного підходу: Посібник для вчителя. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 127 с.
6. Баханов К. О. Дослідницька робота учнів на уроках історії. Харків: Основа, 2004. 195 с.
7. Баханов К.О. Професійний довідник вчителя історії. Х.: Вид. група «Основа», 2012. 239 с.: табл. – (Серія «Професійний довідник»).
8. Богачик Т.С. Традиції та інновації у викладанні суспільних дисциплін. Історія України.2006. №4 (452).С.8-9.
9. Вимоги до уроку в спеціальній школі для дітей з вадами інтелекту / Укл. Миронова С.П. Методичні рекомендації. Кам'янець- Подільський, 1998. 24 с.
10. Венцова Н. О. Дискусія як метод навчання історії в школі. Збірник наук. Праць Бердянського педагогічного університету (педагогічні науки). Бердянськ : БДПУ, 2004. № 1. С. 151–159.
11. Волкова Н.П. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав.2007. 615 с.

12. Гребенюк О. Технологія проведення історичної дискусії на уроках. Історія України. 2002. № 37.С.
13. Десятов Д. Виховання толерантності на уроках історії. Історія в Школах України. 2006. № 10. С. 27–31.
14. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
15. Інноваційний формат сучасного уроку з історії (методичні рекомендації). / Укладачі: д.і.н., проф. Добржанський О.В., к.і.н., асист. Богачик Т.С. Чернівці: Технодрук, 2021. 32 с.
16. Інтерактивні технології: теорія та методика. Пометун О.І., Побірченко Н.С., Коберник Г.І., Комар О.А., Торчинська Т.А. Умань, 2008. 94 с.
17. Желіба О.В. Методика викладання історії засобами умовно-графічної наочності. Посібник для студентів. Ніжин. редакційно-видавничий відділ НДПУ ім. М. Гоголя, 2003. 148 с.
18. Желіба О.В. Урок історії: спроба відповіді на виклики сьогодення // Історія в рідній школі. – 2015. - №4. – С. 15-18.
<http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/219/1/43624846.pdf>
19. Зязюн І. А. Філософські проблеми гуманізації і гуманітаризації освіти. Педагогіка толерантності. 2000. № 3. С. 58–61.
20. Крамаренко С. Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів. Відкритий урок. 2002. № 5-6. С. 7-11.
21. Кметь В.Б. Використання пізнавальних завдань і задач у пошуково-дослідницькій діяльності учнів. Історія та правознавство. 2007. №14. С. 16-20.
22. Костюк І.А. Практичні заняття з історії як засіб розвитку критичного мислення та дослідницьких навичок учнів. Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. 2014. №1-2. С. 6-8.
22. Лалак Н. В. Інтерактивна модель навчання студентів: проблеми та перспективи . Науковий вісник Ужгородського національного університету: № 1(27) 2017. Вип. 20. С. 69–70.
23. ЛевітасФ. Л.,Салата О.О. Методика викладання історії: практикум для вчителя. Харків : Основа, 2007. 112 с.
24. Левітас Ф.Л., Салата О.О. Методика викладання історії. Посібник вчителя./ Ф.Л. Левітас, О.О. Салата. Х.: Вид. група «Основа», 2006. 96 с. (Б-ка журн. «Історія та правознавство», Вип. 8 (32)).
25. Малієнко Ю. Б. Формування інформаційної компетентності дев'ятикласників на уроках історії. України Історія України. Всесвітня історія. Правознавство : методичні рекомендації МОН України щодо організації навчального процесу в 2017 / 2018 навчальному році. Київ: УОВЦ «Оріон», 2017. С. 96-98.

26. Методика викладання історії в допоміжній школі: методичні рекомендації/упорядники – Гіренко Н.А., доцент кафедри методики корекційної освіти, Гришин Ю.І., вчитель допоміжної школи 4, м. Донецьк, Липа В.О., доцент кафедри корекційної педагогіки та спеціальної психології. Слов'янськ: СДПУ, 2010. 157 с.
27. Мороз П. В., Мороз І. В. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі : методичний посібник. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.
28. Мокрогуз О. П. Інноваційні технології на уроках історії. Харків : Вид. група «Основа»; «Тріада +», 2007. 192 с.
29. Мороз П. В. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.
30. Муляр О., Василенко Н. Використання дискусійних методів на уроках історії як спосіб виховання толерантності учнів. Педагогічний дискурс. Випуск 16, 2014.С. 124-127.
31. Моляко В. О. Концепція виховання творчої особистості . Рідна школа. 1991. № 5. С. 47–51.
32. Педагогічні технології. Досвід. Практика : довідник / ред. колегія : П. І. Матвієнко (голова), С. Ф. Клепко (науковий редактор), І. В. Охріменко та ін. – Полтава : ПОПОПП, 1999. – 376 с.
33. Павленко В.В. Становлення та розвиток ідеї розвивального навчання. Наукові записки : зб. праць молодих вчених та аспірантів ХГПА / [Історико-педагогічні дослідження в Україні : стан, проблеми, перспективи : матеріали міжвуз. наук.- практ. конф. аспірантів та молодих учених (Хмельницький, 18 жовт. 2012 р.)]. Хмельницький : ХГПА, 2012. Вип.1. 244 с. С.164–174.
34. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. К.: 2007. 141 с.
35. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Метод. посібник. За ред. О.І. Пометун. Київ: А.С.К., 2006. 192с.
36. Пометун О. І., Пироженко Л.В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. Київ : АПН, 2002. 136 с.
37. Пометун О.І, Гупан Н.М. Практичні заняття з історії в основній школі: методичний посібник. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 160
38. Пометун О. Методика навчання історії в школі/О.І. Пометун, Г.О. Фрейман. К.: «Генеза» 2005. 328 с.
39. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с.

40. Пометун О. І. Формування критичного мислення учнів на уроках з курсу за вибором «Права людини». Історія в школах України. 2008. № 9. С. 5
41. Пометун О., Пилипчатіна Л., Сущенко І., Баранова І. Основи критичного мислення. Т. : Начальна книга - Богдан. 2010. 74 с.
42. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Тернопіль, 2005. 160 с.
43. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків. 2003.
44. Сковорода Г. С. Дослідження, розвідки, матеріали: 36. наук. праць. К.: Наукова думка, 1992. 382 с.
45. Скрипка Г. В. Формування в учнів навичок ХХІ століття засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Інформаційні технології навчання. 2016. Т. 54. № 4. С. 99-107.
46. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії: посіб. для вчителя. Запоріжжя : Запорізький нац. ун-тет, 2012. 70 с.
47. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02.Київ, 2015. 400 с.
48. Терно С. Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя: Просвіта, 2009. – 268 с.
49. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер; наук. ред., передм. О. І. Пометун. Київ : Вид-во «Плеяди», 2006. 220 с.
50. Типи навчальних проблемних ситуацій на уроках історії // Матеріали науково-практичної конференції «Четверті Фльорівські читання». Чернігів: ЧНПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2015. С. 83-86
51. Тягло О. В. Критичне мислення: навч. посіб. Х. : Основа, 2008. 189 с.
52. Фідря О., Фідря Н. Просторова компетенція та картографічні вміння й навички у курсах шкільної історії. Історія в школах України. 2009. № 5. С. 17–21.
53. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність / В. В. Химинець. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 360 с.
54. Яковенко Г.Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник / Г.Г. Яковенко. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.
55. Астафьева Е. Н., Кошелева О. Е., Мещерк19. Guy R. Lefrançois. Psychology for Education. – 7-th edition. – USA, 1991. – P. 8–160.
56. Ron Miller. What Are Schools For Holistic Education In American Culture. – Brandon, Vermont, USA, 1992. – P. 153.

57. Phillip C. Schlechty. Schools for the 21-st Century. Leadership Imperatives for Educational Reform. – San Francisco, 1990. – P. 3–8.
58. Carol A. Twigg. Navigating the Transition / Carol A. Twigg. // Educom Review. – November/December, 1994. – P. 16–24.
59. Carol A. Twigg. The Changing Definition of Learning / Carol A. Twigg. // Educom Review. – July/August 1994. – P. 18–27.
60. Education & Technology. Reflections on Computing in Classrooms / Ed. by Charles Fisher, David C. Dwyer, Keith Yocam. – San Francisco, 1996. – P. 3–27.
61. Gerald L. Gutek. Education and Schooling in America, 3-rd edition. – USA, 1992. – P. 25–26.
62. Gilbert Alan D. The Virtual and the Real in the Idea of a University // Proceedings of «The Virtual University?» Symposium – The University of Melbourne, 1996. – P. 16–34.
63. Guy R. Lefrancois. Psychology For Teaching. – 7-th edition. –USA, 1991. – P. 25–28.
64. Phillip C. Schlechty. Schools for the 21-st Century. – San Francisco, 1990. – P. 14–24.
65. Research on Cooperative Learning: an international perspective / Robert E. Slavin, Scandinavian Journal of Educational Research. – Vol. 33. – 1989. – № 4. – P. 3–12.
66. Robert L. Hohn. Classroom Learning and Teaching. – Long-man, 1994. – P. 7–16.
67. Ron Miller. What Are Schools For? Holistic Education In American Culture. – Vermont, 1992. – P. 21–24.
68. Structuring Cooperative Learning: Lesson Plans for Teachers
69. / Roger T. Johnson, David W. Johnson and Edythe Johnson Holubec. – Interaction Book Company, 1987. – P. 12–28.
70. Robert E. Slavin. Research on Cooperative Learning: an international perspective. Scandinavian Journal of Educational Research. – Vol. 33. – № 4. – 1989. – P. 9–169.

10-2. Допоміжна:

1. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми методики навчання історії, правознавства та суспільствознавчих дисциплін» / [упоряд. Г. Г. Яковенко]. Харків, 2013.
2. Терно С. Проблемні задачі з історії. Дидактичний посібник для учнів 10-11 класів. Тернопіль, 2010. 40 с.

3. Мисан В.О. Писемні джерела на уроках історії. 5–11 класи. К. : Шкільний світ, 2009. 99 с.
4. Баханов К.О. Роздуми про сучасний підручник історії // Історія та правознавство. 2012. № 24 (304).
5. Жерновий В.В. Використання методу проектів для виготовлення наочних посібників кабінету історії // Історія та правознавство. 2013. № 31 (347).
6. Кульчицький С. Історична термінологія на уроках історії України в 10-11 класах // Історія в школах України. 2002. № 4-5.
7. Терно С. Історичне мислення: як його розвивати? // Історія в школах України. 2007. № 5. С. 8–12.
8. Стрельников В. Ю. Дослідження освітнього середовища: корпоративний імідж навчального закладу. Імідж сучасного педагога. 2001. № 2. С. 2–5.
9. Фурман А. В. Методологічна модель школи розвитку. Рідна школа. 1994. № 6. С. 19–25.
10. Методика викладання історії та історичних дисциплін. Словник–довідник: навч. пособ. уклад. Л. Г. Яновська. Одеса: 2020. 100 с.
11. Желіба О. В. Теорія і методика навчання історії: навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 305 с.
12. Баранков О. Г., Желіба О. В. Шкільний курс історії та методика його викладання. Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2002. 265 с.
13. Дубінський В.А. Методика викладання історії в школі: Навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи студентів історичного факультету. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019.
14. Скакальська І. Технології навчання історії. Навчальний посібник / Автор-укладач Ірина Скакальська. Кременець. 2022. [Електронне видання].
15. Терно С. О. Теорія та методика навчання історії : Практикум для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Історія та археологія». Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 36 с.

6. Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: Інтернет-сторінка. Режим доступу до електронних документів: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
2. Національна парламентська бібліотека України: веб-сайт. Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.nplu.org/ua/resources/resources.htm>.
3. ЧТИВО. Режим доступу до електронних ресурсів: <https://chtyvo.org.ua/>

4. ЧИТАЙ. Режим доступу до електронних ресурсів: <https://chytay-ua.com/blog.php?id=57>
5. Підручники з історії України: <https://uahistory.co/pidruchniki/ukraine-history.php>
6. Підручники зі всесвітньої історії: <https://uahistory.co/pidruchniki/world-history.php>
7. Освітня платформа «На урок»: <https://naurok.com.ua/>
8. Освітня платформа «Всеосвіта»: <https://vseosvita.ua/>
9. Український освітній проєкт «Усна історія»: <https://www.ustnayaistoriya.info/>
- 10.«Краєзнавство». Архів випусків: <http://resource.history.org.ua/ejournal/EJ0000023>
- 11.«Локальна історія» Сайт: <https://localhistory.org.ua/>
- 12.«Місто: історія, культура, суспільство». Сайт: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics>
- 13.«Український історичний журнал». Сайт: <http://uhj.history.org.ua/u>

11. БАНК ІДЕЙ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ

1. Метод Мейкерства

Мейкерство – це навчальний підхід, який об'єднує активне навчання з практичною діяльністю, спрямованою на створення фізичних або цифрових об'єктів. На уроках історії мейкерство дозволяє учням краще розуміти історичні події, культурні контексти та розвивати навички дослідження і творчого мислення. Мейкер – це людина, яка щось створює. Мейкерські здібності – щось робити своїми руками – є практично у всіх. Просто в одних їх треба розвивати, а в інших підтримувати.

Мейкерський рух – це гуртки та секції технічної творчості, які дають поштовх сучасній школі відмовлятися від традиційного навчання за партами на користь спільного виконання проєктів. Тобто мейкер повинен володіти не тільки інженерно-технічними знаннями, але бути креативною і винахідливою людиною з хорошим почуттям смаку.

Це вид активної діяльності учнів, де залучається робота учнів, у вигляді створення завдань своїми руками. Ось кілька прикладів таких завдань:

Проєкт "Середньовічне місто":

Учні працюють у групах, досліджуючи різні аспекти життя в середньовічному місті. Вони створюють моделі будівель, міських стін, ринкових площ, церков та інших важливих споруд. До прикладу, на уроці історії в 6 класі, учні реконструюють стародавнє грецьке місто Афіни.

Інструменти: 3D-принтери, картон, фарби, цифрові моделюючі програми.

Виготовлення історичних артефактів

Учні досліджують та відтворюють історичні артефакти, такі як керамічні вироби, зброя або прикраси.

Матеріали: Глина, дерево, фарби, металеві деталі.

Учні вивчають зображення та опис артефактів, а потім створюють власні версії цих об'єктів.

Реконструкція історичної події через театральну постановку

Учні готують і виконують театральну постановку, відтворюючи важливу історичну подію, наприклад, Чорну Раду.

Матеріали: Костюми, реквізит, сценарій.

Учні досліджують подію, пишуть сценарій, готують костюми та реквізит, а потім виступають перед класом.

Створення інтерактивних плакатів та карт

Учні створюють інтерактивні плакати або карти, які ілюструють історичні події, міграції, торгові шляхи тощо. До прикладу, карти битв Національно-Визвольної боротьби під проводом Б.Хмельницького.

Матеріали: Папір, картон, фарби, маркери, клей, QR-коди, планшети або смартфони для доступу до додаткових матеріалів.

Учні малюють карти, додають зображення та пояснення, інтегрують QR-коди, які ведуть до відео або додаткових матеріалів.

Віртуальна подорож у часі

Використовуючи технології VR (віртуальної реальності), учитель надає можливість учневі на уроці поринути у віртуальні тури історичними місцями, наприклад, стародавнім Римом або середньовічним Лондоном.

Інструменти: VR-окуляри, програмне забезпечення для створення VR-контенту.

Створення історичних щоденників або листів.

Учні пишуть щоденники або листи від імені історичних особистостей або звичайних людей, що жили в різні епохи. Наприклад, учні відтворюють особистий журнал журналіста Гарета Джонса.

Матеріали: Папір, пера або ручки, фарби, старий папір (можна використовувати методи штучного старіння паперу).

Учні досліджують період, у якому жили їхні персонажі, і пишуть щоденники або листи, описуючи події, побут і почуття.

Моделювання історичних битв або будівель

Учні створюють моделі відомих історичних битв або будівель, таких як Колізей, Велика Китайська стіна або Бастилія.

Матеріали: Картон, глина, дерев'яні блоки, фарби, моделююча глина.

Учні досліджують обрані битви або будівлі, створюють плани і макети, а потім збирають моделі.

Проект "Історичні фігури":

Учні обирають видатних історичних особистостей, досліджують їхнє життя та досягнення, а потім створюють виставкові стенди або мультимедійні презентації.

Інструменти: Плакати, комп'ютери для створення презентацій, відео- та аудіоматеріали.

Створення настільних ігор на історичну тематику

Вчитель розробляє настільні ігри, засновані на історичних подіях, періодах або особистостях. Наприклад, для цього можна зіграти настільну гру «Правда чи дія?». Для учнів пропонуються історичні картки з теми «Гетьманщина в роки правління Івана Виговського» на які потрібно або відповісти, або виконати завдання.

Матеріали: Картон, папір, фарби, маркери, ігрові фішки, кубики.

Переваги таких завдань:

- Активне залучення: Завдання, які учні виконують своїми руками, роблять навчання більш активним.
- Глибше розуміння: Практична діяльність допомагає учням краще засвоїти матеріал та зрозуміти історичні події і процеси.
- Розвиток навичок: Учні розвивають критичне мислення, творчі здібності, навички дослідження та презентації.
- Співпраця та комунікація: Багато завдань передбачають роботу в групах, що сприяє розвитку навичок співпраці та комунікації.

Конкретні приклади для різних класів і тем:

6-й клас: Стародавні цивілізації

Тема: Єгипетські піраміди.

Завдання: Учні створюють модель єгипетської піраміди.

Матеріали: Картон, клей, фарби, пісок.

Процес: Учні досліджують будівництво пірамід, функції та значення. Вони використовують картон для створення структур піраміди, фарбують їх і додають пісок для надання реалістичного вигляду.

Результат: Виставка моделей пірамід із поясненням їх історичного значення.

7-й клас: Середньовіччя.

Тема: Середньовічні замки та собори.

Завдання: Учні малюють модель середньовічного собору Нотр-Дам ла Гренде в Пуатьє.

Матеріали: альбом, фарби.

Процес: Учні досліджують архітектуру та функції середньовічних соборів, а потім створюють макет собору.

Результат: Модель собору з пояснювальними записками про його структуру та роль у середньовічному суспільстві.

8-й клас: Новий час.

Тема: Великі географічні відкриття.

Завдання: Учні створюють карти подорожей великих дослідників, таких як Колумб, Магеллан, Васко да Гама.

Матеріали: Папір, маркери, фарби, комп'ютер для створення цифрових карт.

Процес: Учні досліджують маршрути подорожей, малюють карти та додають позначки важливих подій і відкриттів.

Результат: Виставка карт із поясненням значення кожної подорожі.

9-й клас: Модернізм та індустріалізація

Тема: Промислова революція.

Завдання: Учні створюють моделі машин та механізмів, які використовувалися під час промислової революції.

Матеріали: Лего, дерев'яні блоки, металеві деталі, клей.

Процес: Учні досліджують різні машини (наприклад, паровий двигун, прядильні машини), а потім будують моделі, що демонструють їхню роботу.

Результат: Виставка моделей з поясненням їхнього впливу на промисловість і суспільство.

10-й клас: Нова історія

Тема: Перша світова війна.

Завдання: Учні створюють діораму окопів та битв Першої світової війни.

Матеріали: Картон, глина, фарби, мініатюрні фігурки солдатів.

Процес: Учні досліджують умови життя солдатів в окопах, важливі битви та їхні наслідки. Вони створюють діораму, що відображає ці аспекти.

11-й клас: Новітня історія

Тема: Друга світова війна.

Завдання: Учні створюють мультимедійну презентацію або відео про ключові битви та події Другої світової війни.

Матеріали: Комп'ютери, програмне забезпечення для створення відео (наприклад, iMovie, AdobePremiere), історичні фото- та відеоматеріали.

Процес: Учні досліджують ключові події війни, збирають матеріали та створюють мультимедійну презентацію або відео.

Отже, можна зробити висновок, що суть активних методів навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це базується на співпраці, взаємонавчанні: вчитель – учень, учень-учень. При цьому вчитель і учень – рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Під час такого спілкування учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати обґрунтовані рішення. Мейкерство на уроках історії є ефективним способом реалізації ідеї активного навчання, оскільки дозволяє учням зануритися в історичний контекст через практичну діяльність і творчість. Цей підхід сприяє глибшому розумінню історії, розвиває навички критичного мислення, дослідження та співпраці. Використання технологій та проектної діяльності робить уроки історії більш захоплюючими та інтерактивними, підвищуючи мотивацію учнів до вивчення предмету.

2. Приклад застосування методу квесту

Освітні можливості квест-технології можуть реалізуватися не тільки у межах урочної діяльності учнів але і як один із способів організації їхньої позаурочної навчальної роботи: проектно-ігрова діяльність, підготовка до конкурсів та вікторин, розробка власних квестів.

Використання квестів дозволяє педагогу відійти від традиційних форм навчання учнів і значно розширити рамки освітнього простору.

Квест: до теми Грецька релігія та міфологія

Клас: 6

Кількість учасників: 22 учні, які діляться на 2 команди

Формат: передбачає ров'язок частини завдань в класі, подолати шкільний коридор та вийти на шкільне подвір'я. Для чого? Для того щоб знайти капсулу часу, яку залишив для вас 11 клас, який випустився минулого року. Вони вам залишили важливе повідомлення.

Ціль учнів: знайти залишену капсулу часу

Мета: ознайомити учнів з особливостями грецької релігії, міфології, пантеоном основних грецьких божеств, сприяти розвитку вмінь дослідницької діяльності в учнів, сприяти розвиненню навичок командної гри.

Структура: Квест містить три станції по 4 запитання в кожній з них. За кожну правильну відповідь учні отримують 1 бал, сумарно вони можуть набрати 12 балів.

Правила гри: Клас ділиться на 2 команди по 11 осіб в кожній команді. Далі команда обирає собі капітана, відповідь за всіх учасників команди дає капітан, але тільки після того як порадиться з усіма учасниками команди. Перемагає та команда яка набере найбільше балів:

Станція 1 (відбувається в класі)

Учні розділились на команди. Обрали капітанів, капітани дають відповідь на запитання, за посиланням кожен капітан переходить на тестування на платформі Kahoot! (це не звичайне тестування, а тестування, де учні можуть грати як по одному, так по кілька гравців, тестування в форматі гри)

<https://kahoot.it/challenge/?quiz-id=3e11a2f5-aefd-4a1d-9abe-a7b5428a734e&single-player=true>

Один з прикладів як виглядає перше питання на тестуванні. На цьому етапі максимальна кількість балів які може отримати команда - 4.

Станція 2:

(відбувається на шкільному коридорі)

По всьому шкільному коридору розсипані папірці, на одних текст, а на інших - зображення, всього їх 8. Ваша завдання, встановити відповідність між текстом та зображенням та утворити пару - текст - зображення. Шукайте уважно: на підлозі, на підвіконнику, на вікні і тд. На цьому етапі максимальна кількість балів які може отримати команда - 4.

1) Верховний бог Олімпу, цар богів та людей, бог грому та блискавок, в мистецтві традиційно зображувався як статний чоловік з кучерявим волоссям та бородою, з блискавкою, скипетром, орлом, двосторонньою сокирою (лабрисом)

2) головний храм Афінського акрополя, присвячений богині Афіні Парфенос, покровительці міста та всієї Аттики; визначна пам'ятка давньогрецького мистецтва.

3) релігійний обряд вшанування богів, духів, душ померлих предків різними дарами. В основі - релігійне уявлення про те, що в людське життя втручаються надприродні сили.

4) віщунка і жриця Аполлона в Дельфах.

Станція 3 (гра на вулиці)

Учні виходять на шкільне подвір'я. Учитель тримає в руках мішечок із щільної тканини або капелюх. Всередині капелюха - розрізані маленькі білі шматочки папірців, розташовані лицьовою стороною з написом вниз, учні не бачать напису. До вчителя підходять капітани команди, кожен з них витягує білий папірець, на якому написано ім'я грецького бога або богині. Задача капітана за допомогою міміки та жестів (говорити не можна, тільки кавати головою так чи ні) зобразити вказане божество. Задача інших членів команди вгадати бога чи богиню. Максимальна кількість отриманих балів - 4, перемагає та команда, чії гравці швидше відгадають ім'я божества. Команда переможець від учителя отримує загадку:

Наче сонечко на вітах,

зацвіли пахучі квіти.

Втішилась сім'я бджолина, —

буде з медом вся родина.

Розгадка до загадки - ключ від загадки де схована капсула часу. (Липа, під шкільною липою захована капсула часу).

Підбиття підсумків: діти діляться враженнями чого вони навчились, що запам'ятали, що їм найбільше сподобалося. Учитель підбадьорює команду, яка

програла і каже, що наступного разу вони отримують можливість перемогти, позитивні оцінки за участь у квесті отримують всі.

Домашнє завдання: прочитати міф про Ероса та Психею (передбачає обговорення з вчителем в класі прочитаного) та написати есе якими рисами характерами на вашу думку мали володіти давньогрецькі герої для того щоб здійснювати подвиги?

3. Приклади проєктів та підходи до їх реалізації в ході вивчення історії

«Папка з газетними статтями». Метою такого проєкту є допомога учням знайти цікаву тему, призвичаїти їх до селективного використання преси, привчити до обов'язкового ознайомлення з різними поглядами на проблему та різними джерелами, виробити критичне ставлення до преси. Сутність проєкту. Учні обирають тему (перелік може бути запропонованим) в межах курсу, що вивчається. Вибирають 10 статей з теми, причому не більше п'яти з однієї газети.

Оформлюють папку: а) на титульній сторінці вказують тему, прізвище учня, вчителя, вміщують ілюстрацію; б) пишуть вступ, де визначають мету діяльності; в) статті з аналізом розміщують на аркушах (подається назва газети, дата, автор публікації, мета, з якою вона написана, характер статті (інформативна чи контраверсійна), джерела інформації автора, ступінь переконливості та збалансованості статті й власні судження щодо публікації; г) загальні висновки за проєктом. Оцінювання.

Максимальний бал – 100, з них 20 балів – титул, вступ, висновки; 20 балів – опис змісту; 40 балів – аналіз статей; 20 балів – стиль, грамотність та загальний вигляд роботи.

«Інтерв'ю з очевидцем». Мета – ознайомити учнів з людиною, яка пережила історичну подію, довести, що історія жива і розвивається навколо нас, дати нагоду самостійно підготувати 10 запитань для інтерв'ю; ознайомити учнів з реальними подіями, дати можливість спілкуватися з представниками старшого покоління, навчитися підсумовувати зібрані факти; практикувати історичний підхід у пошуку інформації. Завдання: Написати статтю до газети на базі інтерв'ю з учасником історичної події в Україні (20-30-40-50-60-х роках).

Виберіть один період. Хід виконання: вибрати одну особу для інтерв'ю. Підготувати 10 запитань. Провести інтерв'ю. Проаналізувати зібрану інформацію. Придумати заголовок. Написати статтю. Структура статті: а) вступ – представлення учасника та події; б) основна частина – подання конкретної інформації; в) підсумки.

Можливі теми: «Українізація», «НЕП», «Великий голод», «Репатріації», «Життя в концтаборах». Оцінювання. Максимальний бал 100, з них 10 –

підготовка (заголовок, питання, якість збору інформації, 25 – фактичний матеріал, 25 – виклад матеріалу, 25 – стиль, оригінальність, грамотність, 15 – ілюстрації та ініціативність.

«Опис історичного роману\ історичного фільму». Мета – зацікавити учнів історією, навчитися оцінювати вплив історичних осіб та груп на життя людей, добувати відомості про історичні події з літератури, описувати історичні події, ідеї та постаті. Сутність. Учні вибирають художній твір про історичні події, що вивчаються, і роблять його опис за визначеною структурою.

Структура опису: а) вступ: назва, рік і місце видання, обсяг, відомості про автора; б) зміст: історичний період, сюжет, головні дійові особи; в) основна частина: відображення у романі політичного, економічного, релігійного, військового життя та побуту з конкретними прикладами; г) критика: характеристика стилю, змісту, логіки викладу; д) висновки: загальне враження про книгу. Оцінювання. Максимальний бал – 100, з них 10 – оформлення, 15 – вступ, 30 – історичний зміст, 15 – критика і висновки, 20 – загальна композиція опису, стиль і грамотність, 10 – логіка викладу.

«Найстаріша фотографія мого родинного архіву». Мета – зацікавити учнів історією своєї родини, навчитися оцінювати вплив історичних подій на життя та вибір людини, добувати відомості про історичні події зі спілкування з старшими представниками своєї родини, літератури, описувати історичні події, ідеї та постаті. Сутність. Учні вибирають конкретну фотографію, збирають інформацію про осіб, зображених на фото, вивчають події та обставини, вивчають історичне тло, історичні події, що вивчаються, і роблять його опис за визначеною структурою.

Структура опису: а) вступ: назва, рік і місце фото, якість, відомості про автора; б) зміст: історичний період, сюжет, головні дійові особи; в) основна частина: відображення у фото політичного, економічного, релігійного, військового життя та побуту з конкретними прикладами родинних історій; г) критика: характеристика стилю, змісту, логіки викладу; д) висновки: загальне враження про книгу. Оцінювання. Максимальний бал – 100, з них 10 – оформлення, 15 – вступ, 30 – історичний зміст, 15 – критика і висновки, 20 – загальна композиція опису, стиль і грамотність, 10 – логіка викладу.

4. Приклади інноваційних технологій на уроках історії

Веб-квест – це сайт в Інтернеті, з яким працюють учні або вчителі. Виконуючи те чи інше завдання, проєкт, творчу роботу. Розрізняють два типи квестів: короткочасний (поглиблення та інтеграція знань, розрахований на два-три заняття) та тривалий (поглиблення та перетворення знань учнів розраховані на тривалий термін – семестр чи навчальний рік). Особливістю веб-квестів є те,

що частина інформації або вся інформація для самостійної чи групової роботи учнів з ним знаходиться на різних веб-сайтах.

Веб-квест - це унікальна можливість використання всесвітньої мережі для навчання. Це можливість школярам робити відкриття, а не просто засвоювати інформацію, підвищувати впевненість у власних силах, пробуджувати інтерес і самооцінку. Підвищується мотивація школярів до вивчення історії, з одного боку, і до використання комп'ютерних технологій у навчальній діяльності, з іншого; учні набувають навички науково-дослідної діяльності і роботи з інформацією, а також навички публічних виступів; розвиваються навички командного вирішення проблем. Все це сприяє формуванню як комунікативної, так і інформаційної компетенції.

Отже, веб-квест — це форма уроку з орієнтацією на розвиток пізнавальної, дослідницької діяльності учнів, на якому основна частина інформації добувається через ресурси Інтернет. Ця технологія перетворює інформаційні технології на універсальний інструмент, здатний допомогти в рішенні найрізноманітніших проблем сучасної людини. Використання квестів на уроках історії дає свої позитивні результати. Підвищення не тільки рівня мотивації до предмета історії, але й зростання якості знань і рівня навченості.

Скрайбінг – новітня техніка презентації (від англ. «scribe» - створювати ескізи або малюнки), винайдена британським художником Ендрю Парком. Ваш виступ ілюструється малюнками на дошці (або аркуші паперу). Створюється так би мовити «паралельний ефект», коли ми чуємо і бачимо приблизно одне і те ж. при цьому графічний ряд фіксується на ключових моментах аудіорядом. За допомогою скрайбінгу можна створювати чудові відеоролики для навчання, в тому числі і з історії. Наприклад, «Середньовічний замок», «Козацькі клейноди», «Символи гетьманської влади» і т.п. На мою думку. Скрайбінг – це широкі можливості і високі результати. Ця інноваційна технологія підходить і для пояснення нового матеріалу, і для перевірки засвоєного. Може бути використаний як засіб узагальнення вивченого.

Навчаючи школярів розуміти значущість історичних знань, учитель приділяє особливу увагу формуванню в них творчих здібностей, історичного мислення, історичної пам'яті. Учні розробляють проекти, скрайб-презентації і цим збільшують свій науковий та культурний потенціал. Отже, скрайб – це нестандартно організована навчальна діяльність та цікавий сучасний урок.

Ментальна карта (mind-map, mindmapping) – це графічне відображення процесів багатовимірного мислення. Ментальні карти є зручною, ефективною технікою візуалізації мислення та альтернативного запису.

Саме поняття вперше ввів Тоні Б'юзен (Tony Buzan) у 1970 році. Спершу “mind map” означало: “хороша форма для нотаток”. Ще будучи студентом, Тоні

пропонував його як альтернативний спосіб ведення конспектів, інтелектуальні карти вийшли за межі конспектування і значно розширили сфери застосування: вони вважаються хорошим інструментом для організації думок і навіть для покращення інтелекту. Тепер Б'юзен пояснює техніку майнд меппінг як: "багатогранний пристрій для тренування, що розвиває кожний ментальний м'яз розуму".

Суть побудови ментальної карти полягає в тому, щоб за допомогою зрозумілих символів, образів, об'єктів, асоціацій, якими мислить людина, наочно зобразити карту знань на обрану тему.

Ментальні карти на уроках історії – це впорядкування логічного ланцюжка подій, фактів, ідей. Це швидке опрацювання великого обсягу інформації, виділення важливої інформації від другорядної. Техніка майнд меппінг дозволяє читати швидше, запам'ятовувати більше, краще концентруватися. Це - ведення конспектів. Інтелектуальні карти для цього підходять краще за звичайні нотатки. Їхнє створення займає менше часу, ніж написання великого об'єму тексту, крім цього, таке відображення інформації саме по собі є логічно організованим. Кожна карта пам'яті є унікальною і зберігається в пам'яті як цілісний об'єкт. Це і мозкові штурми, бо карти пам'яті є потужним інструментом для роботи із асоціаціями. Записуючи, а потім переглядаючи ідеї, знаходяться нові зв'язки між концепціями, які були непоміченими до того. Крім того, сам спосіб малювання карти переводить мозок у режим креативності. Ця методика розвиває творчі здібності дітей, оскільки ментальні карти є відображенням мислення дитини, ходу її думок стосовно тієї чи іншої теми, на яку створюється ментальна карта.

Використання інтерактивних дошок та комп'ютерних програм для візуалізації історичних подій та процесів.

Цей спосіб ефективний, оскільки візуалізація історичних подій та процесів допомагає учням краще зрозуміти та запам'ятати матеріал. Інтерактивні дошки та комп'ютерні програми дозволяють відтворювати історичні події у формі мультимедійних презентацій, відео та аудіо матеріалів, що робить процес вивчення більш цікавим та зрозумілим для учнів. Крім того, такі технології дозволяють вчителю більш ефективно контролювати процес вивчення та взаємодіяти з учнями під час уроку.

Використання відео та аудіо матеріалів для демонстрації історичних подій та процесів.

Це дозволяє учням бачити та чути, як виглядали та звучали різні історичні події, що допомагає їм краще зрозуміти та запам'ятати матеріал. Відео може також допомогти побачити, як змінювалися культура протягом історії. Аудіоматеріали також можуть допомогти краще зрозуміти музику та культуру

різних епох. Усі ці матеріали можуть бути використані як додатковий матеріал для лекцій та дискусій, або як самостійний джерело інформації..

Використання ігрових технологій для активізації уваги та підвищення інтересу до вивчення історії.

Ігри можуть бути розроблені таким чином, щоб учні могли відчути себе у ролі історичних персонажів та взяти участь у відтворенні історичних подій. Це може допомогти їм краще зрозуміти, які були причини та наслідки різних історичних подій

Використання соціальних мереж та інтернет-ресурсів для залучення учнів до дискусій та обговорень історичних тем.

Соціальні мережі та інтернет-ресурси дозволяють учням обговорювати історичні теми з іншими студентами та вчителями, що допомагає їм краще зрозуміти та запам'ятати матеріал. Наприклад, використання форумів та груп у соціальних мережах може допомогти учням обговорювати різні історичні теми та ділитися своїми думками та поглядами з іншими учнями та вчителями.

Використання інтерактивних ігор та тестів для перевірки знань та вмінь учнів з історії.

Інтерактивні ігри та тести є ефективними інструментами для перевірки знань та вмінь учнів з історії. Вони дозволяють створити цікаву та змістовну форму для оцінки знань, а також допомагають учням краще засвоювати матеріал. Гра може бути розроблена у формі онлайн-тесту, що дозволяє проходити її в будь-який зручний для них час.

Використання мобільних додатків для зручного та швидкого доступу до інформації про історичні події та процеси.

Одним з прикладів мобільного додатку є "Історичні події". Цей додаток містить інформацію про історичні події з різних періодів та країн світу. Він дозволяє швидко знайти необхідну інформацію та організувати її за темами та періодами. Іншим прикладом мобільного додатку є "Історичні місця". Цей додаток містить інформацію про історичні місця та пам'ятки різних країн світу. Додаток "Evernote" дозволяє створювати та зберігати нотатки, зображення та інші матеріали.

Використання віртуальної реальності для іммерсивного вивчення історії. Це інноваційний та ефективний інструмент.

VR дозволяє учням та вчителям перенестися у інші часи та місця та відчути себе у різних історичних ситуаціях. Одним з прикладів використання VR є "Expeditions". Цей проект Google дозволяє учням та вчителям відвідати різні

історичні місця та події у віртуальній реальності.. Іншим прикладом використання VR є "The VR Museum of Fine Art". Цей проект дозволяє учням та вчителям відвідати віртуальний музей мистецтва та досліджувати різні історичні епохи та стилі мистецтва.

Таким чином, використання інноваційних технологій навчання на різних етапах уроку історії – це не лише спосіб підвищити мотивацію учнів до вивчення, але й покращити атмосферу у класі, яка сприятиме співробітництву та порозумінню між учнями та вчителем. Взаємна довіра, рівноправність, партнерство у спілкуванні викликає в учнів задоволення від навчального процесу, бажання брати в ньому участь. Однак, потрібно постійно контролювати процес досягнення поставлених цілей, а у випадку невдачі змінювати тактику роботи, шукати та виправляти недоліки.

5. Сучасні освітні інструменти для створення якісного контенту та цікавого оформлення сторітелінгу

– Storyjumper (<https://www.storyjumper.com/>) – це хмарний ресурс, що має набір інструментів для створення ілюстрованих книг з різними історіями, використовуючи власні доробки, а також шаблони з сайту. Цей інструмент дає змогу користувачам розробляти, структурувати та систематизувати вправи, наповнювати їхній контент текстовим та мультимедійним матеріалом. Перевагами таких книг є: мультимедійність, творчість, мобільність, доступність, зручність, інтерактивність.

– Ourboox (<https://www.ourboox.com/>) – це платформа для створення авторських електронних книг. Робота з платформою проста і інтуїтивно зрозуміла. В книгах підтримується розміщення медіа-об'єктів: відео-матеріали, дидактичні ігри, гіпертекстові покликання та інше. Автор має можливість доступу до статистики перегляду його публікацій та редагування після публікування. Для додавання інтерактивних об'єктів і медіа є можливість працювати з редагуванням HTML коду сторінки.

– Piktochart (<https://piktochart.com/>) – це веб-інфографічний додаток, який дозволяє користувачам без спеціального досвіду як графічних дизайнерів легко створювати інфографіку та візуальні зображення за допомогою тематичних шаблонів з додаванням коротких текстів.

– Canva (<https://www.canva.com/>) – крос-платформенний сервіс для графічного дизайну, що передбачає створення зображень та інформаційних плакатів, інфографіки. Робота сервісу будується на принципі перетягування готових елементів і варіюванні змінних шаблонів. Графічний редактор дає доступ до вбудованої бібліотеки шаблонів, стічних фотографій, ілюстрацій і шрифтів. Сервіс адресований як звичайним користувачам, так і професіоналам дизайну і

цифрового маркетингу. На платформі можна створювати як зображення для публікації в інтернеті, так і макети для поліграфічної продукції.

– Pixton (<https://www.pixton.com/>) – конструктор коміксів, що дозволяє створювати свої історії з початку. Сервіс передбачає необмежено редагувати малюнки, працювати з кольорами тла, розміром, кутом повороту, позами графічних об'єктів. – Wix.com (<https://wix.com/>) – міжнародна хмарна платформа для створення професійних сайтів та їхніх мобільних версій, використовуючи інструменти drag-anddrop. До переваг даного сервісу відносимо простий яскравий сучасний дизайн та інтерфейс, що дозволяє простим користувачам, без спеціальних знань і вмінь працювати з ним.

– StoryMap JS (<https://storymap.knightlab.com/>) – сервіс для створення мап-оповідей та просторових наративів. Робочі зони сервісу представлені у вигляді слайдів з підтримкою мультимедіа.

– Twine (<https://twinery.org/>) – застосунок для створення та роботи з мультимедійними та багатофункціональними історіями, гіпертекстових розповідей, ігор. Робота з додатком починається зі створення сюжетної мапи – дошки зі сторінками-пасажами історії, що сприяє орієнтуванню в структурі оповіді. Додаток передбачає додавання будь-якого медіаконтенту, можливість працювати з візуальним дизайном та елементами ігрової статистики.

6. Інтернет-ресурси в освітній сфері.

Сервіс Google-групи дає змогу вчителям організувати групову форму роботи учнів у навчанні історії. Цей сервіс являє собою засіб спілкування та співпраці для учасників групи. Використання Google-груп дає змогу організовувати спільну роботу учнів над проєктами, відводячи під кожен проєкт окремий майданчик у мережі.

Google-групи дають змогу створювати сторінку спільними зусиллями членів групи, моделювати унікальний дизайн із використанням фотографій, кольорових схем і стилів, спільно використовувати файли, редагувати профіль для кожного з учасників групи, застосовувати різні варіанти адміністрування тощо [1, с. 6–7].

Учні працюючи на основі сервісу Google-групи, можуть обговорювати різноманітні питання, висловлювати власну позицію щодо обговорюваних на уроках контroversійних питань історії, дискутувати, а також набувати досвіду колективної діяльності. До того ж, така колективна робота стимулює вироблення перспективних рішень і дає поштовх для самовдосконалення. Google-групи та подібні з ним середовища мережевого створення колективних гіпертекстів можуть служити сховищами колективного досвіду та моделями систем, що самоорганізуються [38, с. 3–4]

Серед безлічі онлайн інструментів, що можна використовувати з будь-якого гаджету, підключеного до мережі Інтернет під час занять, самостійної роботи та для підвищення мотивації до навчання учнів, варто виокремити он-лайн сервіс LearningApps. Цей конструктор інтерактивних завдань, дає можливість учням перевірити та закріпити свої знання в цікавій ігровій формі під час уроку, або вдома. Для цього учителю необхідно перейти за посиланням <https://learningapps.org/>, створити свій обліковий запис в даному онлайн-середовищі, заповнивши аплікаційну форму. Вже у власному «кабінеті», можна створювати інтерактивні вправи, використовуючи шаблони, які пропонує даний сайт. Перевагами даного сервісу є можливість вбудовувати у завдання зображення, відео- та звукові файли, наявність різних шаблонів дидактичних вправ, наприклад, «Пазл», «Вибір», «Поділ на групи», «Знайти пару», «Класифікація», «Просте упорядкування», «Числова пряма», «Кросворд», «Вікторина» та ін. Кожен учитель має можливість зберігати колекцію власних завдань у папці «Мої вправи» та створити для кожного учня профіль, задати пароль для його входу, таким чином створюється клас чи група учнів «Мої класи», для якого можна запропонувати вправу чи колекцію вправ.

Серед інших зручних і корисних інструментів можу виокремити сервіс Kahoot! - онлайн-сервіс, за допомогою якого можна створювати вікторини, тести, дидактичні ігри для учнів і успішно їх використовувати в освітньому процесі. Даний сервіс пропонує наступні шаблони для створення вправ Quiz (вікторина), Jumble (перемішати), Survey (огляд). Застосування даного онлайн-сервісу сприяє створенню позитивної атмосфери в колективі, розвиває критичне мислення, підвищує мотивацію до навчання.

HP5 – онлайн-сервіс, за допомогою якого можна створювати різноманітні інтерактивні вправи. Дана програма містить 42 шаблони завдань, що дає змогу учителю організувати як індивідуальну, так і командну роботу на різних етапах уроку. Інтерфейс простий і зрозумілий.

UtellStory – онлайн-сервіс для створення цифрових історій, використовуючи відео, аудіо, світлини, текст, зображення. Цей сервіс пропонує дві форми роботи: індивідуальну, тоді цифрова історія зберігається як story та командну – topic. У другому варіанті кожний учень має можливість долучитися до створення спільної історії. Для цього учні підключаються до topicа, створеного учителем, та спільно її редагують. Створеною історією можна поділитися за допомогою електронної пошти чи поширити її через соцмережі. Даний сервіс дозволяє зацікавити учнів до вивчення нового матеріалу та стимулює до подальшого поглиблення знань.

Popplet – онлайн-сервіс створення ментальних карт. Даний сервіс дозволяє учням самостійно чи в команді створити графічний конспект, схеми, систематизувати нову інформацію, впорядкувати власні ідеї та презентувати їх. Цей інструмент візуального мислення допоможе краще зрозуміти та запам'ятати новий матеріал.

Rebus 1. com – генератор ребусів. За допомогою даної програми можна зашифрувати будь-яке слово у вигляді ребусу. Завдяки використанню ребусів на уроках історії розвиватиметься увага та логічне мислення учнів, мотивуватиме їх до навчання.

Ще однією із ефективних інструментів є Генератор QR-коду. Дозволяє швидко створити штрих-код та зашифрувати інформацію, зокрема, текст, відео, зображення. Перевагою використання QR-коду на уроках є легке його розпізнавання за допомогою сканування камерою смартфона та швидкий доступ учнів до інформації. Необхідною умовою використання даного інструменту є наявність мобільного додатку на телефонах учнів (залежно від операційної системи) для сканування QR-коду.

Також нещодавно, під час дистанційного навчання, познайомилась із ще одним цікавим та зручним у використанні сервісом Mentimeter.com. Даний сервіс можна використовувати для створення та проведення опитувань. Вчитель заздалегідь може завантажити на сайт одне чи декілька запитань і надати учням посилання з кодом доступу чи можливість сканувати QR-код. На уроках історії це може бути, наприклад, тест з кількома варіантами відповідей, а може бути просте опитування.

Оприлюднити результати своєї навчальної діяльності здобувачам освіти, а викладачам об'єктивно оцінити подібну діяльність дають змогу мережеві щоденники, або ж блоги.

Для сучасного педагога корисними в соціальних мережах «Facebook» та «Instagram» можуть стати такі функції, як створення реклами, сторінок, груп та подій, обговорення публікацій, фото чи відео, організація опитувань та голосувань, спілкування в режимі реального часу, додавання кількох контактів до чату, організація відеозв'язку, можливість групової діяльності тощо.

Соціальні мережі «Facebook» та «Instagram» можна використовувати для групового навчання (для роботи в навчальних мінігрупах), персонального навчання (для самоосвіти), внутрішньошкільного навчання (використання з метою інформування щодо функціонування навчального закладу та заходів, пов'язаних із цим) [7, с. 44–45].

У процесі викладання історії вчитель може використовувати соціальні мережі «Facebook» та «Instagram», наприклад, із метою:

- створення профілю (або групи) історичного діяча та додавання потрібних зображень, посилань, обговорень, які характеризують відому постать;

- вивчення війн (публікація інформації про битви, їхні фотознімки з посиланням на інтерактивні карти тощо);

- спілкування з однолітками з інших міст чи країн (в тому числі у процесі виконання дослідницьких завдань);
- проведення швидких опитувань із теми;
- розміщення фотоальбомів зі світлинами з подорожей, шкільних заходів, олімпіад, конкурсів тощо;
- використання хештегів для відслідковування дописів та обговорень із тематики, що вивчається [1, с. 82];
- швидкого спілкування з батьками стосовно навчання учнів, повідомлення новин тощо [3, с. 79];
- організації інтерактивних конкурсів для школярів.

Змістову теоретичну частину, ілюстровану практичним застосуванням сучасних інновацій у сфері ІКТ, надають спікери вебінарів, що організують і проводять освітні проекти «На урок», «Просвіта», «Всеосвіта» тощо [2, с. 66]. Тут варто виділити такі вебінари: «Інтерактивні технології в освіті: залучаємо учнів у процес навчання за допомогою інтернет-сервісів», «Інтернет-олімпіада – сучасний інструмент використання ІКТ в освітньому процесі», «Інформаційно-комп'ютерні системи у процесі управління НУШ: можливості мережі», «Медіаграмотність: Соціальні мережі у розвитку і саморозвитку вчителя», «Електронні освітні ігрові ресурси – нові можливості для інклюзивної освіти», «Критичне мислення для вчителів: навчання через досвід», «Онлайн-простір як ключовий осередок реалізації вчительського партнерства (дискусія)», «Онлайн-сервіси для створення тестів», «Принципи використання інтерактивних панелей як нового навчального інструменту», «Інтерактивні ігри як ефективний освітній інструмент сучасного вчителя», «Можливості Google в освітньому середовищі», «Онлайн-ресурси для організації практичної роботи з візуальними джерелами інформації», «Використання віртуальної та доповненої реальності на уроках: інструменти та приклади» (<https://naurok.com.ua/webinar>), «Секрети презентацій для освітян», «Створення персонального сайту вчителя», «Майбутнє освітніх технологій: чи готуємо ми дітей до життя в 2030?», «Складові успішного професійного розвитку сучасного вчителя», «Використання Google-форм в освітньому процесі», «Віртуальний простір для розвитку професійної компетентності педагогів», «Можливості для вчителя» (<http://prosvita.tilda.ws/was>) тощо.

Онлайнові застосунки організації активного та інтерактивного навчання

№	Назва	Покликання	QR-код
1	Story Dice <i>Генератор кубиків історій</i>	https://davebirss.com/storydice/index.html	
2	Генератор QR-кодів	https://www.websiteplanet.com/uk/webtools/free-qr-code-generator/ https://generator-online.com/qrcode/	
3	Генератор мемів	https://uk.rakko.tools/tools/85	

4	WardWall <i>Створення власних завдань</i>	https://wordwall.net	
5	Interacty <i>Створення стильних вправ, інтерактивних зображень, мапи скарбів, печива з передбаченнями тощо</i>	https://interacty.me	

7	Genially <i>Ресурс для розробки креативних завдань, інтерактивних подорожей, екскурсій, інтерактивних плакатів тощо</i>	https://app.genial.ly	
8	Padlet <i>Віртуальна дошка</i>	https://padlet.com	
9	Jamboard <i>Віртуальна дошка</i>	застосунок Google	
10	Classroomscreen <i>Віртуальна дошка</i>	https://classroomscreen.com	
18	PiZap <i>Ресурс для створення креативних фотоколажів</i>	https://www.pizap.com	
19	Renderforest <i>Редактор для створення та редагування відео й анімованих роликів</i>	https://www.renderforest.com	
20	Емої-maker <i>Ресурс для створення авторських смайликів, емодзі</i>	https://emoji-maker.com	